

ДОВЗИЙТАРАН КЕХАТ

Программа хЮттийна нохчийн меттан хьехархочунна ишколан дешаран хИнцалерчу тенденцешна а, Iаморан жигарчу методикашна а тIехъажийна йолу дешаран предметан белхан программа хЮттош, методически гЮ-накъосталла даран Iалашонца.

Гергарчу белхан программо хьехархочун таро хуьлуйтур йу:

1) нохчийн мотт хьехаран процесехь коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь билгалдаьхначу Iаморан личностни, метапредметни, предметни жамIашка кхачош долу хИнцалера некъаш кхочушдан; (кхин дIа – ФПДС КИД);

2) билггал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Iаморна дешаран хенан магийнчу гергарчу дIасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Iаморан коьчал карайерзорхъама йалийнчу дешаран гIуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, рузманан-тематикин планировани кечйан.

Личностни а, метапредметни а жамIаш далийна, коьртачу йукъардешаран ишколехь нохчийн мотт хьехаран башхаллаш тидаме а оьцуш.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмето билгалдо предметашна йукъара уьйраш гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца кхочушйар.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЙУКЪАРА ХАРАК-ТЕРИСТИКА

Нохчийн мотт – нохчийн халкъан ненан мотт, Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт.

Нохчийн мотт хааро а, цуьнан тайп-тайпана кепаш, функционални тайпанаш карадерзоро а, цуьнан стилистически башхаллах, суртхЮтторан таронех кхетаро а, нохчийн маттах тайп-тайпанчу тIекаренан хьелашкахь нийса а, эвсараллица а пайдаэца хааро а билгалдоккху адаман кхиаме хилар.

Нохчийн матто, шен тIекаренан а, оила йовзийтаран а коьрта функцеш кхочушйеш, адаманашна йукъахь уьйр латтайо, адаман кхетам а, дог-ойла а кхолларехь дакъалоцу; нохчийн мотт нохчийн халкъан хаамаш, оьздангаллин ламасташ, истори ларйаран а, йовзийтаран а коьрта гIирс бу.

Ишколехь нохчийн мотт Iамор тIехъажийна ду дешархочун оьздангаллин а, коммуникативни а культура кхачаме йалорна а, цуьнан интеллектан а, кхоллараллин а говзалла, оилайар, изс, суртхЮттор, ша кхочушден дешаран гIуллакх кхиорна а.

Нохчийн мотт Iаморан чулацам иштта тIехъажийна бу функционални говзалла, адаман йешаран, текстех кхетаран, тайп-тайпанчу барамийн текстийн хаамах пайдаэцаран, цуьнан мах хадоран, цунах оилайаран, шен Iалашонашка кхачаран, шен хаарш а, таронаш а шорйаран, йукъараллин дахарехь дакъалацаран интегративни хаар санна, кхиорна. Къамелан а, текстан а гIуллакх нохчийн меттан ишколан курсан къепе кхолларехь коьртаниг ду.

Царца догIуш долу хаарш а, карадерзарш а далийна Iаморан метапредметни, предметни жамIийн ларамехь, Iаморан чулацамехь (дакъош: «Мотт а, къамел а», «Текст», «Меттан функционални тайпанаш»).

Дешаран предметан чулацам кхочушбан таро йу классал араьхарчу гIуллакхдарехь: экскурсеш, тематикин меропрятеш, конкурсах, и. д.кх.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ IАМОРАН IАЛАШОНАШ

Кобртачу йукъарчу дешаран программашца нохчийн мотт Iаморан Iалашонаш йу:
патриотизмах кхетар а, иза гучуйаккхар а, нохчийн мотт Нохчийн Республикин шолгIа пачхьалкхан мотт санна, нохчийн халкъан къоман мотт санна ларар; маттаца нохчийн халкъан син хьал лардаран, довзийтаран кепе а, тIекаренан гIирсе а санна кхетаме йукъаметтиг хилар; нохчийн культуре ларам гучубаккхар;

нохчийн мотт адаман кхиаран гIирс, йукъараллин уьйр кхолларан гIирс санна караберзор;

нохчийн маттах, цуьнан дIахIоттамах, функцех, нохчийн меттан стилистически гIирсех хаарш карадерзор; литературин меттан норманаш а, къамелан обздангалла а практикехь карайерзор; жигара пайдаоьцучу а, нуьцкъаллин а дешнийн хьал тодар а, шен къамелехь тайп-тайпанчу грамматически гIирсех пайдаэцар а; орфографически а, пунктуационни а говзалла кхачаме йалор, шен къамел кхачаме далоран лаам кхиор;

къамелан гIуллакх, адамашна йукъарчу куьцан а, куьцан доцучу а тIекаренан хьелашкахь гонахарчу нахаца эвсара йукъаметтигаш латтош долу коммуникативни карадерзарш кхачаме далор; нохчийн мотт тайп-тайпана хаамаш бовзаран гIирс санна караберзор; ойланан гIуллакх кхачаме далор, нохчийн мотт Iаморехь дустаран, анализан, синтезан, жамIдаран, тайпанашка дIасадекъаран, билгала йолу бакъонаш дIахIитторан, универсальни интеллектан карадерзарш кхиор;

функционални говзалла кхиор: хаамийн лехам кхочушбаран, оьшу хаам схьакъасторан а, хийцаран а, тайп-тайпанчу барамехь йолчу текстийн чулацам тидаран, царех кхетаран, пайдаэцаран хаарш; текстан хааман-маьIнин йухакечдаран стратеги а, говзалла а, некъаш а карадерзор; текстах, цуьнан гIуллакхах, йукъарчу маьIнех, маьIнин дIахIоттамах, авторан коммуникативни Iалашонах, меттан гIирсийн гIуллакхах кхетаран кепаш карайерзор.

ДЕШАРАН ПЛАНЕХЬ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН МЕТТИГ

Кобртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца догIуш, «Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предмет йукъайоьду «Ненан мотт а, литература а» предметни областана, Iамо декхарийлахь долу предмет а йу.

Дешаран хьесапца нохчийн мотт Iаморна билгалдаькхина 507 сахьт:
5 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 6 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 7 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 8 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 9 классехь – 99 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт).

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

5 КЛАСС

Маттах лаяцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а (шуйра дешан хIоттам, дукха маьIнаш долу дешнаш, дешан тIедеанчу маьIнийн кхиаме система, синонимаш а, антонимаш а, кицанаш а, аларш а).

Нохчийн меттан дошкхолладагаран хьелаш (йуьхьанцарчу ишколехь Iамийнчун барамехь). Лингвистикин коьрта дакъош (фонетика, орфоэпи, графика, орфографи, лексикологи, дошкхолладар, морфологи, синтаксис, пунктуаци). Мотт билгалонан система санна. Мотт адамийн тIекаренан гIирс санна. Меттан а, къамелан а коьрта дакъош: аз, морфема, дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени.

Мотт а, къамел а

Мотт а, къамел а. Барта а, йозанан а къамел, монолог а, диалог а, полилог.

Къамелан гIуллакхан тайпанаш (къамел дар, ладогIар, йешар, йаздар), церан башхаллаш.

Дахарехь биначу тидамийн буха тIехь а, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме литература йешаран буха тIехь а барта монологан аларш кхоллар.

Йешна йа ладоьгIна текст, цу йукъахь дуйцуш волчун йуьхь хуйцуш а, барта схьайийцар.

Лингвистически теманашна а (Iамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тIехь йолчу теманашна а диалогехь дакъалацар.

Маршалла хаттаран, Iодикайаран, дехаран, баркаллин къамелан кепаш.

Дахарехь а, книгаш йешарехь а зеделлачунна, чулацаман суьртана тIе а тевжаш, тайп-тайпана сочиненеш йазйар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюралаш а).

ЛадогIаран тайпанаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайпанаш: Iаморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман.

Барамехь 140 дашал кIезиг йоцчу ладоьгIначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхетар.

Текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккхар, текстан чулацамца догIуш, хаттарш а, царна жобпаш а хIиттор.

Йозанан кепехь йуьхьанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийтар.

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гIирсаш къастор.

Йозанехь вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйар.

Тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэцар.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан тема а, коьрта ойла а. Текстан микротема. Коьрта маьIна чулоцу дешнаш.

Къамелан функционални-маьIнин тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойлайар; церан башхаллаш.

Текстан композиционни дIахIоттам. Абзац текст композиционни-маьIнин дакъошка йекъаран гIирс санна.

Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гИрсаш: дешан кепаш, цхъанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххыйн цIерметдешнаш, дешан йухаалар.

Дийцар къамелан тайпа санна. Дийцар.

Текстан маЪнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микро-темийн, абзацийн, текстехь предложенеш вовшахтосучу гИрсийн а, кепийн а; меттан суртхIотторан гИрсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехь).

Йешначу йа ладобгIначу текстан чулацам ма-барра а, хоржуш а, бацбина а схъабийцар. Дийцархочун йуьхь а хуьйцуш, текстан чулацам схъабийцар.

Текстан хаамаш хийцар: текстан цхъалхе а, чолхе а план.

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанех лаьцна йукъара кхетам (буьйцучу маттах, функционални стилех, исбаьхьаллин литературин маттах).

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.

Аз меттан дакъа санна. Озан маЪна къасторан гIуллакх. Нохчийн меттан мукъачу аьзнийн къепе.

Нохчийн меттан мукъазчу аьзнийн къепе.

Элпийн а, аьзнийн а дазар. Нохчийн алфавитан хIоттам.

Мукъа аьзнаш: деха а, доца а.

Мукъаза аьзнаш: къора а, зевне а.

Сонорни мукъаза аьзнаш.

Къамел дарехь аьзнийн хийцадалар. Фонетически транскрипцин элементаш.

Нохчийн маттахь дешдакъа. Дешдакъа дешан дакъа санна. Тохар.

Дош фонетически къастор.

Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.

Интонаци (йиш), цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш.

Орфографи

Орфографи лингвистикин дакъа санна.

Й элпан нийсайаздар.

Къасторан **ь, ъ** хьаьркийн нийсайаздар.

Лексикологи

Лексикологи лингвистикин дакъа санна.

Дош – меттан коьрта дакъа. Цхъа маЪна долу а, дукха маЪнаш долу а дешнаш; дешан нийса а, тIедеана а маЪна.

Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.

Лексически дошамийн тайпанаш а (маЪнин дошам, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамаш), ненан меттан дешнийн хьал карадерзореьхь цара ден гIуллакх а.

ЦIена нохчийн а, тIеэцна а дешнаш.

Фразеологи

Фразеологизмаш, церан маЪна, царах пайдаэцар.

Фразеологически эквиваленташ оьрсийн маттахь.

Фразеологически дошамаш.

Дешан хЮттам а, дошкхолладалар а

Морфема меттан уггар жима маЪне дакъа санна.

Морфемийн тайпанаш.

Дешан лард а, чаккхе а. Орам, дешхълалхе, суффикс.

Цхъанаораман (гергара) дешнаш.

Дошкхолладалар а, дошхийцадалар а.

Нохчийн маттахъ дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш. Дешнаш кхолладаларехъ а, хийцадаларехъ а морфемашкахъ мукъачу а, мукъазчу а аьзнийн хийцадалар.

Дешнаш кхолладаларан морфемни кеп (дешхълалхенан гЮьнца, суффиксан гЮьнца, дешхълалхенан а, суффиксан а гЮьнца). Лардаш вовшахкхетарца дешнаш кхолладалар. Чолхе дешнаш. Чолхе-дацдина дешнаш.

Дешан морфемни анализ.

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Морфологи лингвистикин дакъа санна.

Коьрта къамелан дакъош. Къамелан дакъойн семантически, морфологически, синтаксически башхаллаш.

Коьрта къамелан дакъош, церан грамматически маЪна, морфологически билгалонаш, синтаксически гЮллакх.

Цердош

Цердош къамелан дакъа санна. Цердешан йукъара грамматически маЪна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ цердешан гЮллакх.

Долахъ а, йукъара а цердешнаш. Цердешнийн грамматически классаш. Цердешнийн терахъ. Цхъллин йа дукхаллин терахъан кеп бен йоцу цердешнаш.

Цердешнийн легарш. Диъ легар. Дожарийн маЪна.

Цердешнийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Цердешнаш кхолладаларан некъаш.

Цердешнаш морфологически къастор.

Долахъ цердешнийн нийсайаздар.

Цердешнашца *ца* нийсайаздар.

Оьрсийн маттара тЕэцначу цхъадолчу цердешнийн нийсайаздар.

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а нохчийн меттан синтаксисан дакъош санна. Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран коьрта тайпанаш (цЕран а, хандешан а).

Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш, аларан лалашоне а, эмоцин билгалоне а хъаьжжина.

Дийцаран, хаттаран, тЕедожоран; айдаран а, айдаран йоцчу а предложенийн маЪнин а, интонацин а башхаллаш.

Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард).

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коьрта меженаш санна.

Сказуемин подлежащица барт хилар.

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенийн тайпанаш: цхълалхе, чолхе.

Йаьржина а, йаржаза а предложенеш. Предложенин коьртаза меженаш: къастам, кхачам, латтам. Къастам а, и гайтаран тайпаналлин гИрсаш

а. Кхачам а (нийса а, лач а), и гайтаран тайпаналлин гIирсаш а. Латтам а, и гайтаран тайпаналлин гIирсаш; маъIне хъаьжжина, латтамийн тайпанаш (хенан, меттиган, даран суьртан, Iалашонан, бахъанин, бараман).

Предложенин цхъанатайпана меженаш, къамелехъ цара деш долу гIуллакх. Цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенийн интонацин башхаллаш. Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

Гедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.

Гедерзар а, и гайтаран гIирсаш а.

Цхъалхечу предложенин синтаксически анализ.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш пунктуационни кечйар.

Диалог.

Йозанехъ диалог пунктуационни кечйар. Пунктуацн лингвистикин дакъа санна.

6 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн мотт – Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, нохчийн историн, культурин синъобздангалле кхачоран гIирс а.

Литературин маттах лаьцна кхетам.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхIоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар; лингвистически темина хаам.

Диалоган тайпанаш: гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар.

Текст

Текстан маъIнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн а, абзацийн а, текстехъ предложенеш вовшах-тосучу кепийн а, гIирсийн а; меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехъ).

Текстан хаамаш хийцар. Текстан план (цхъалхе, чолхе; цIеран, хаттаран); текстан коьрта а, коьртаза а хаам; текст схъайий-цар.

СуртхIоттор къамелан тайпа санна.

Адаман куьцан суртхIоттор.

ХIусаман суртхIоттор.

Iаламан суртхIоттор.

Меттиган суртхIоттор.

Дарийн суртхIоттор.

Меттан функционални тайпанаш

ГIуллакхан стиль. ДIахъедар. Расписка. Iилманан стиль. Дошаман статья. Iилманан хаам.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан обздангалла. Орфографи

Билгалдош

Билгалдош къамелан дакъа санна. Билгалдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ билгалдешан гІуллакх.

Билгалдашо цІердашца бартбар. Мухаллин а, йукъаметтигаллин а билгалдешнаш. Берта а, бертаза а билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.

Мухаллин билгалдешнийн даржаш. Йуьхъанцара дарж. Дустаран дарж. ТІехдаларан дарж.

Билгалдешнаш терахъашца а, классашца а хийцадалар. Билгалдешнийн легар. Билгалдешнаш кхолладаларан некъаш.

Билгалдешнаш морфологически къастор.

Чолхечу билгалдешнийн нийсайаздар.

ТІеэцначу билгалдешнийн нийсайаздар.

Терахъдош

Терахъдош къамелан дакъа санна. Терахъдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ терахъдешан гІуллакх.

МаъІне хъаьжжина, терахъдешнийн тайпанаш: масаллин, роГІаллин терахъдешнаш.

ХІоттаме хъаьжжина, терахъдешнийн тайпанаш: цхъалхе, чолхе, хІоттаман терахъдешнаш. Берта а, бертаза а терахъдешнаш. Масаллин а, роГІаллин а терахъдешнийн легадалар, алар, нийсайаздар. Терахъдешнийн кепаш нийса кхоллайалар.

Гулдаран терахъдешнех нийса пайдаэцар.

Терахъдешнаш морфологически къастор.

Терахъдешнийн нийсайаздаран норма: терахъдешнаш цхъаьна а, къаьстина а, дефисца а йаздар, терахъдешнийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

ЦІерметдош

ЦІерметдош къамелан дакъа санна. ЦІерметдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ цІерметдешан гІуллакх.

МаъІне а, грамматически билгалонашка а хъаьжжина, цІерметдешнийн тайпанаш. ЦІерметдешнийн легар.

ЦІердешнаш, билгалдешнаш санна легалуш долу цІерметдешнаш. Йаххыйн цІерметдешнаш цІерниг а, лач а дожаршкахъ. Йаххыйн цІерметдешнийн (*вай, тхо*) тайп-тайпана маъІна. ЦІерметдашо цІердашца бартбар. Хатгаран а, йукъаметтигаллин а цІерметдешнийн башхалла.

ЦІерметдешнийн нийсайаздар.

Предложенехъ цІерметдешан гІуллакх.

ЦІерметдешнаш морфологически къастор.

Хандош

Хандош къамелан дакъа санна. Хандешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ хандешан гІуллакх.

Инфинитив а, цуьнан грамматически билгалонаш а.

Инфинитиван суффиксаш: *-а, -о, -ан, -ен, -он*.

Хандешан хенаш. МаъІна а, пайдаэцар а. Карара хан, йахана хан, йоГІу хан.

Карарчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.
Йахана хан, цуьнан кепаш. Йаханчу хенан кепаш кхоллайалар. Йахан-
чу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.
Йогу хан, цуьнан кепаш. Йогучу хенан кепаш кхоллайалар.
Хандешан цхьаллин а, дукхазаллин а кепаш.
Хандешан терахьашца а, классашца а хийцадалар.
Хандешнаш морфологически къастор (Іамийнчун барамехь).

7 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна. Къоман меттан, культурин, историн уьйр.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхІоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар.
Диалоган тайпанаш: гІуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар, хаамах жоп дехар, хаам бар.

Текст

Текст къамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамІ дар).
Текстан дІахІоттам. Абзац.
Текстан хаамаш хийцар: текстан план (цхьалхе, чолхе; цІеран, хаттаран, тезисан); текстан коьрта а, коьртаза а хаам.
Текстехь предложенеш вовшахтосу гІирсаш а, кепаш а (жамІ дар).
Текстехь меттан суртхІотторан гІирсаш.
Ойлайар къамелан функциональни-маЪІнин тайпа санна.
Текстан-ойлайаран дІахІоттаман башхаллаш.
Текстан маЪІнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микро-темийн а, абзацийн а, текстехь предложенеш вовшахтосучу кепийн а, гІирсийн а; меттан суртхІотторан гІирсех пайдаэцар (Іамийнчун барамехь).

Меттан функциональни тайпанаш

Меттан функциональни тайпанех лаьцна кхетам: буйьцу мотт, функциональни стилаш (Іилманан, публицистикин, гІуллакхан), исбаьхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Публицистикин стилан жанраш (репортаж, йоза, интервью).

Публицистикин стилехь йолчу тексташкахь меттан суртхІотторан гІирсех пайдаэцар.

ГІуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла

Морфологи меттан Іилманан дакъа санна (жамІ дар).

Хандош

Хандешан 1-ра а, 2-гІа а спряженеш. Дешан орамехь мукъа

абзнаш хийцадалар.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.

Хандешан билгала, бехкаман, лааран, тедожоран саттамаш. Хандешан хатгаран а, латгаман а кепаш.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (*ца, ма*) нийсайаздар.

Хандош морфологически къастор.

Причасти

Причасти хандешан кеп санна. Причастехъ хандешан а, билгалдешан а билгалонаш. Предложенехъ причастин синтаксически г'уллакх.

Причастин хенаш. Лааме а, лаамаза а причастеш.

Причастин легар.

Причастин карчам.

Причасти морфологически къастор.

Причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Причастешца суффиксаш нийсайазйар. Причастеш кхоллайалар.

Цхъайолу причастеш ц'ердешнашка а, билгалдешнашка а йерзар.

Причастешца *ца* цхъаьна а, къаьстина а йаздар.

Причастин карчамца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.

Деепричасти

Деепричасти хандешан кеп санна. Деепричастехъ хандешан а, куцдешан а билгалонаш. Предложенехъ деепричастин синтаксически г'уллакх.

Деепричастин хенаш.

Деепричастин карчам. Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.

Деепричастешца дацаран дакъалг *ца* нийсайаздар.

Масдар

Масдаран коьрта грамматически билгалонаш а, предложенехъ цуьнан синтаксически г'уллакх а.

Масдаран грамматически категореш: терахъ, классан гайтам.

Масдаран легар.

Масдаран карчам. Масдаран карчамехъ сацаран хъаьркаш.

Масдарца *ца* нийсайаздар.

Куцдош

Куцдашах кхетам. Куцдешнийн йукъара грамматически маьІна.

Куцдешнийн тайпанаш. Куцдешнийн дустаран даржаш.

Куцдешнийн кхолладалар.

Куцдешан синтаксически г'уллакх.

Куцдош морфологически къастор.

Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.

Г'уллакхан къамелан дакъош

Г'уллакхан къамелан дакъойх йукъара кхетам. Коьрта къамелан дакъош г'уллакхан къамелан дакъойх къастор.

Дешт'аьхье

Дешт'аьхье г'уллакхан къамелан дакъа санна.

Дешт'аьхье, цуьнан маьІна, морфологически билгалонаш, синтаксически г'уллакх.

Дешт'аьхьенийн тайпанаш.

Кхечу къамелан дакъойх кхоллайелла дешт'аьхьенаш.

Церан нийсайазйар.

Хуттург

Хуттург гУллакхан къамелан дакъа санна. Хуттург предложенин цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенин дакъош а вовшахтосу гИрс санна.

Хуттургийн тайпанаш, шайн хЮттаме хъаьжжина: цхъалхе, чолхе, хЮттаман. ХЮттаман хуттургийн нийсайазйар.

Хуттургийн тайпанаш, шайн маьИне хъаьжжина: цхъаьнакхетаран а, карара а.

Текстехь хуттургийн маьИна. Къамелехь хуттургех, церан маьИне хъаьжжина, пайдаэцар. Хуттургех предложенеш а, текстан дакъош а вовшахтосучу гИрсех санна пайдаэцар.

Предложенин цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосучу хуттургашца (**а, йа**) йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.

Дакъалг

Дакъалг гУллакхан къамелан дакъа санна.

Дакъалгийн тайпанаш, шайн маьИне а, пайдаэцаре а хъаьжжина.

Дакъалгийн нийсайаздар. Тайп-тайпанчу къамелан дакъошца дакъалгаш дефисца а, къаьстина а йаздар.

Айдардош

Айдардашах кхетам. Къамелехь айдардешан маьИна.

Айдардешан билгалонаш. Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.

Азтардаран дешнаш.

Айдардешнийн интонацица а, сацаран хъаьркашца а къастор.

8 КЛАСС

Маттах лаяцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахь.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхЮттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамца къамел дар.

Диалог.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.

Къамелан функциональни-маьИнин тайпанийн башхаллаш (дийцар, суртхЮттор, ойлайар).

Текстан хаамаш хийцар: тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схъахаржар; лингвистически дошамех пайдаэцар; тезисаш, конспект.

Меттан функциональни тайпанаш

ГУллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

ГУллакхан стилан жанраш (дАхъедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика).

Илманан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Илманан стилан жанраш (реферат, Илманан темина доклад).

Текстехь меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн цхъаьнадар, текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуац

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош санна. Пунктуац. Сацаран хъаьркийн функцеш.

Дешнийн цхъаьнакхетар

Дешнийн цхъаьнакхетаран коьрта билгалонаш.

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш: хандешан а, цIеран а.

Дешнийн цхъаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш: бартбар, урхалла, тIетовжар.

Дешнийн цхъаьнакхетарийн синтаксически анализ.

Предложени

Предложени. Предложенин коьрта билгалонаш: маьIнин а, интонацин а йуьзна хилар, грамматически кечйар.

Предложенийн тайпанаш, аларан Iалашоне хъаьжжина, (дийцаран, хаттаран, тIедожоран), эмоцин билгалоне хъаьжжина, (айдаран, айдаран йоцу). Церан интонацин а, маьIнин а башхаллаш.

тIедожоран предложенешкахь меттан тIедожоран кепех пайдаэцар.

Барта а, йозанан а къамелехь предложенеш кечйаран гIирсаш (интонаци, маьIнин тохар, сацаран хъаьркаш).

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (цхъалхе, чолхе).

Коьрта меженаш хиларе хъаьжжина, цхъалхечу предложенийн тайпанаш (цхъанахIоттаман, шинахIоттаман).

Коьртаза меженаш хиларе хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (йаьржина, йаржаза).

Йуьззина а, йуьззина йоцу а предложенеш.

Диалоган къамелехь йуьззина йоцчу предложенеш пайдаэцар, барта къамелехь йуьззина йоцчу предложенин интонаци ларйар. *ХIаь, хIан-хIа* дешнашца йолчу предложенийн грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш.

Цхъалхе предложени хIотторан а, инверсех пайдаэцаран а норманаш.

ШинахIоттаман предложени

Предложенин коьрта меженаш

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коьрта меженаш санна. Подлежащин хиларан кепаш. Подлежащин тайпанаш.

Сказуемин тайпанаш а (хандешан цхъалхе, хандешан хIоттаман, цIеран хIоттаман), сказуемин хиларан кепаш а.

Подлежащиний, сказуеминий йуккъехь тире.

Предложенин коьртаза меженаш

Предложенин коьртаза меженаш, церан тайпанаш.

Къастам предложенин коьртаза меже санна. Берта а, бертаза а къастамаш.

Йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна. Кхачам предложенин коьртаза меже санна. Нийса а, лач а кхачамаш.

Латтам предложенин коьртаза меже санна. Латтабийн тайпанаш (меттиган, хенан, бахьанин, Iалашонан, даран суьртан, дуьхьалара, бехкаман, бараман).

ЦхьанахIоттаман предложени

ЦхьанахIоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш.

ЦхьанахIоттаман предложенийн а, шинахIоттаман йуьззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш.

ЦхьанахIоттаман предложенийн тайпанаш: цIеран, билгала-йуьхьан, билгалза-йуьхьан, йукъара-йуьхьан, йуьхьза предложенеш.

Къамелан тайп-тайпанчу стилашкахь цхьанахIоттаман предложенех пайдаэцар.

Чолхейаьлла цхьалхе предложени. Цхьанатайпанчу меженашца предложенеш

Предложенин цхьанатайпана меженаш, церан билгалонаш, вовшактосу гIирсаш. Предложенин цхьанатайпанчу меженийн уьйр: хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а. Интонаци, сацаран хьаьркаш.

Цхьанатайпана а, цхьанатайпана боцу а къастамаш.

Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Йух-йуха йалочу **а, йа** хуттургашца йозучу цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Шакъаьстинчу меженашца йолу предложенеш

Шакъастар. Шакъаьстинчу меженийн тайпанаш (шакъаьстина къастамаш, шакъаьстина йуххедилларш, шакъаьстина латтамаш).

Латтабийн дурсаш.

ТIедерзаршца а, йукъайалочу, йукъахIитточу конструкцешца а йолу предложенеш

ТIедерзар. ТIедерзаран коьрта гIуллакх.

Даьржина а, даржаза а тIедерзар.

Йукъайало конструкцеш.

Йукъайалочу конструкцийн тайпанаш, маьIне хьаьжжина, (тешна хилар йа цахилар, тайп-тайпана синхаамаш, хаам хьаьнгара бу, ойланийн рогаIалла а, церан уьйр а, кечйаран кепаш а гойтучу маьIнехь йукъадало дешнаш).

ЙукъахIитто конструкцеш.

Предложенин меженех тера догIуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхьаьнакхетарш.

Йукъайалочу а, йукъахIитточу а конструкцешца, тIедерзаршца (даьржина а, даржаза а), айдардешнашца йолу предложенеш хIитторан норманаш.

Йукъайалочу а, йукъахIитточу а конструкцешца, тIедерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Предложенийн синтаксически а, пунктуационни а анализ.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел. Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн дахIоттам.

Цитаташ. Алар йукъа цитаташ йалоран кепаш. Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хIитторан норманаш; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахь, цитаташ йалорехь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

9 КЛАСС

Маттах лаяцна йукъара кхетам

Нохчийн Республликехь нохчийн матто кхочушден гIуллакх.

Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахь.

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар).

Къамелан гIуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогIар, йешар (карладаккхар).

ЛадогIаран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран кепаш: Iаморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, суьрташна, иллюстрацешна, чулацаман суьртана тIе а тевжаш, теме а, тIекаренан хьелашка хьаьжжина, тайп-тайпана коммуникативни хьажам болу барта а, йозанан а аларш кхоллар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюраш а).

ЛадогIначу йа йешначу текстан чулацама ма-барра, хоржуш, бацбина схьабийцар.

Къамелан практикехь барта а, йозанан а аларш кхолларехь нохчийн литературин меттан норманаш (орфоэпически, лексически, грамматически, стилистически, орфографически, пунктуационни) ларйар.

Дешаран книгица, лингвистически дошамашца, справочни литературрица болх баран кепаш.

Текст

Текстехь къамелан тайп-тайпана функционални-маIнин тайпанаш цхьаьнадар, цу йукъахь исбаьхьаллин произведенешкахь меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн элементийн цхьаьнайар а.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маIнин тайпанех йолчу тексташкахь меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцаран башхаллаш.

Текстан хаамаш хийцар.

Меттан функционални тайпанаш

Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш: буьйцу мотт; функционални стилаш: Iилманан (Iилманан-дешаран), публицистичкин, гIуллакхан; исбаьхьаллин литературин мотт (карладаккхар, жамI дар).

ГIуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, къамел даран тайпаналин хьелаш, къамелан хьесапаш, Iилманан стилаца богIуш болу меттан гIирсаш. Тезисаш, конспект, реферат, рецензи.

Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Исбаьхьаллин меттан коьрта башхаллаш: васт хилар, гайтаран-исбаьхьаллин гIирсех а, ткъа иштта меттан кхечу функционални тайпанийн меттан гIирсех а шуьйра пайдаэцар.

Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаьхьаллин гIирсаш, къамелехь

царах пайдаэцар (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени).

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци

Чолхе предложени

Чолхечу предложених кхетам (карладаккхар). Чолхечу предложенийн тайпанаш.

Чолхечу предложенин дакъойн маьИнин, дIахIоттаман, интонацин цхьаалла.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех а, цуьнан хIоттамах а кхетам.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гIирсаш.

Предложенин дакъошна йукъахь тайп-тайпана маьИнин уьйраш йолчу чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш.

Къамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени хIотторан норманаш; чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

Чолхе-карара предложени

Чолхе-карарчу предложенех кхетам. Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош.

Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а. Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш.

Чолхе-карарчу предложенийн тайпанаш, коьртачу а, тIетухучу а дакъошна йукъарчу маьИнин башхаллашка, дIахIоттаме, уьйран синтаксически гIирсашка хьаьжжина.

Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар.

Къаастаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Кхачаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Латтабийн тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Хенан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Бахьанин, Iалашонан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Бехкаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Даран суьртан, бараман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш.

Чолхе-карара предложени хIотторан норманаш; коьртачу декъах кхачаман тIетуху а, латтабийн тIетуху а предложенеш хуттургаца, хуттурган дешнашца дIахоттарца чолхе-карара предложени хIоттор.

Масех тIетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш.

Чолхе-карарчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Чолхе-карарчу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара маьИнин

йукъаметтигаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехъ пайдаэцар. Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йоглуш хилар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъойн уйран гирсаш: интонаци, сацаран хъаьркаш. Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш дагардаран маьИница. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ цюьмалг а, цюьмалгаца тIадам а.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тIедузаран маьИнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ шитIадам.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш хенан, духъалара, бехкаман, тIаьхьалонан маьИнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ тире.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

КОЪРТАЧУ ЙУКЪАРЧУ ДЕШАРАН ТIЕГIАНЕХЪ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМIАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМIАШ

Коьртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамIашка кхочу дешаран а, кхетош-кхиоран а гIуллакхийн цхъааллехъ, нохчийн къоман ламасталлин социокультурни, синъобздангаллин мехаллашца, йукъараллехъ тIеэцначу низаман бакъонашца, норманашца доглуш а долуш, цул сов, жамIаша ша-шен довзарехъ, ша-шен кхетош-кхиорехъ, ша-шен кхиорехъ адаман чохъара хъелаш кхолларехъ аьтто а бо.

Коьртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамIаша гайта деза позитивни мехаллех кхетаран къепен куьйгаллица болх бан дешархой кийча хилар, цуьнан къепен буха тIехъ а, кхетош-кхиоран гIуллакхдаран коьрта некъаш кхочушдарехъ а гIуллакхдаран зеделларг совдаккхар, цу йукъахъ кху декъахъ:

Граждански кхетош-кхиоран:

гражданин декхарш кхочушдан а, цуьнан бакъонаш тIеэца а кийча хилар, кхечу адамийн бакъонаш, маршо, бакъдолу хъашташ ларар; доьзалан, дешаран хьукматан, меттигерчу йукъараллин, виначу мехкан, пачхьалкхан дахарехъ жигара дакъалацар, цу йукъахъ нохчийн маттахъ йазийнчу литературин произведенешкахъ гайтинчу хъелашца дустарехъ дакъалацар а; экстремизман, дискриминацин муьлхха а кеп тIецаэцар; адаман дахарехъ тайп-тайпанчу йукъараллин институташа дечу гIуллакхах кхетар; коьртачу бакъонех, маршонах, гражданин декхарех, йукъараллин норманех, нохчийн маттахъ йазийнчу литературин произведенешкарчу масаллийн буха тIехъ кхийнчу поликультурни йукъараллехъ адамийн вовшашца йолчу йукъаметтигийн бакъонех лаьцна кхетам хилар; цхъаьна тайп-тайпана гIуллакхаш кхочушдан кийча хилар, вовшех кхета, вовшашна гIо дан гIертар; ишколан шайн урхаллехъ жигара дакъалацар; гуманитарни гIуллакхдарехъ дакъалаца кийча хилар.

Патриотически кхетош-кхиоран:

Нохчийн Республикин пачхьалкхан матто санна нохчийн матто дечу гIуллакхах кхетар; нохчийн мотт, истори а, шен мехкан культура а йовза

лаам гучубаккхар; нохчийн маттаца, шен Даймехкан кхиамашца, Илманца, исбаьхьаллица, тЕман хьуьнаршца, халкъан къинхьегаман кхиамашца, (цу йукъахь исбаьхьаллин произведенешкахь гайтинарш а), мехала йукъаметтигаш йолуш хилар; Нохчийн Республикин символш, пачхьалкхан дезденош, исторически а, Iаламан а тIаьхьало,хIолламаш, тайп-тайпанчу къаьмнийн ламасташ ларар.

Синъобздангаллин кхетош-кхиоран:

гIиллакх-обздангалла къасточу хьелашкахь обздангаллин мехалла а, норманаш а йовзар; шен леларан, цу йукъахь къамел даран а, шегара даьллачун а, ткъа иштта обздангаллин, бакъонийн норманашка хьаьжжина, кхечу адамийн леларан а, цаьргара даьллачун а мах хадо кийча хилар, диначу хIуманан хин йолчу тIаьхьалонах кхетар тидаме а оьцуш; йукъараллехь лело ца догIу гIуллакхаш адамийн леларан норманашца а, бакъонашца а цхьаьна ца догIу гIуллакхаш жигара тIецаэцар; шен а, йукъараллин а меттиган хьелашкахь адаман маршо а, жьопалла а.

Эстетически кхетош-кхиоран:

шен а, кхечу а халкъийн исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепех, ламастех, кхоллараллех кхеташ хилар; исбаьхьаллин эмоцин тIеIаткъамах кхетар; зIенан а, ша-шен гайтаран а гIирсех санна исбаьхьаллин культурин мехаллех кхетар; даймехкан а, дуьнненан а исбаьхьаллин мехаллех кхетар; исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепашкахь ша-шен гайтаре гIертар.

Физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, синхаамийн хьал а кхиоран:

шен дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, дахаран мехаллех кхетар; шен могошаллина жьопаллехь хилар а, дахаран могошчу кепана тIехьяжам хилар а (аьхна кхача, гигиенин бакъонаш ларйар, дIанисийна дешаран а, садаIаран а раж; диллина физически жигаралла); тIаьхьенех кхетар, зене марздаларш (спирт малар, цигаьрка озар, наркотикашка марзвалар), физически (а, синIаткъаман а, могошаллина зене йолу кхин тайпа кепаш тIецаэцар; кхерамзаллин бакъонаш ларйар, цу йукъахь ишколан меттан дешаран процессехь интернет-гуонехь кхерамзаллин леларан карадерзарш а; халахетарех а, хийцалуш долчу йукъараллин, хааман, Iаламан хьолех а вола хьуьнар хилар, цу йукъахь шена зеделлачух кхеташ а, кхин дIа йолу Iалашонаш хIиттош а; йемал ца беш, ша а, кхиберш а тIеэца хаар; шен а, кхиболчеран а синхаамийн хьолах кхета хаар, шегара хьал гайтархьама меттан гIирсех нийса пайдаэцар, цу йукъахь нохчийн маттахь йазийнчу литературин произведенешкарчу масалшна тIе а тевжаш; рефлексин карадерзарш кхиор, шегара а, ткъа иштта кхечу стагера а гIалат дала бакьо хилар къобалдар.

Къинхьегаман кхетош-кхиоран:

технологин а, йукъараллин а хьяжаман практикин хьесапаш (дъзалан, ишколан, гIалин, мехкан дозанехь) кхочушдарехь жигара дакъалаца тIехьяжам хилар, цу тайпана гIуллакх дIадоло, план хIотто а, ша кхочушдан а хьуьнар хилар;

корматаллаш а, тайп-тайпана къинхьегам а практикехь Iамо дог дар, цу йукъахь Iамочу предметан хаарех пайдаэцаран а, филологаша, журналисташа, йаздархоша бен болх бовзаран а буха тIехь а; къинхьегаме а, къинхьегаман жамIашка а ларам хилар; шен а, йукъараллин а хьашташ тидаме а оьцуш, кхетарца харжар, дешаран, дахаран хьесапийн шен траектори дIахIоттор; хиндолчух долу шен хьесапаш схьадийца хаар.

Экологин кхетош-кхиоран:

гонахарчу декъехь хьесапаш кхочушдархьама йукъараллин а, Иаламан а Иилманийн декъехь долчу хаарех пайдаэцар, дечун план хЮттор, гонахарчарна цунах хила тарлучу тIаьхьалонан мах хадор; экологин проблемех лаьцна шена хетарг хьекъале а, нийса а схьаала хаар;

экологин культурин тIегIа лакхайаккхар, экологин проблемаш йаккхий хиларх а, уьш къасто некъаш лаха дезарх а кхетар; гонахарчарна зуламе долу дараш жигара тIецаэцар, цу йукъахь экологин проблемаш ойбу литературин прозведенеш йовзарца кхиьнарш а; Иаламна, йукъараллина, технологиана йукъахь долчу хьелашкахь гражданина а, хьаштхочо а санна айхьа дан дезачух кхетар; экологин хьажаман практикин гIуллакхдарехь дакъалаца кийча хилар.

Иилманан довзаран мехаллин:

адаман а, Иаламан а, йукъараллин а кхиаран коьртачу низамех, адаман Иаламан а, йукъараллин а гуонаца йолчу уьйрех, меттан кхиаран низамех лаьцначу Иилманан кхетамийн вайн заманан къепаца гIуллакхдарехь кхиар; меттан а, йешаран а культура, йешаран говзалла дуьне довзаран гIирс санна карайерзор; ишколан меттан дешаран башхаллаш лоруш, лехаман гIуллакхдаран коьрта хаарш карадерзор; зеделлачух, диначух, тидамех кхетарна тIехьажам а, шен а, йукъарчу а хьоле кхачаран некъаш кхачаме дало гIертар а.

Дешархо йукъараллин а, Иаламан а гуонан хийцалучу хьолех воларан:

йукъараллин зеделларг, коьрта йукъараллин гIуллакхаш, йукъараллехь леларан бакъонаш, норманаш, йукъарлонашкахь а, тобанашкахь а йукъараллин дахаран кепаш дешархоша карайерзор, корматаллин гIуллакхдарца, ткъа иштта доьзал а, кхечу культурин гуонера нахаца йукъараллин зIе хиларан гурашкахь вовшахтоьхна тобанаш а йукъа а лоцуш; билггал доцчу хьелашкахь зIе хиларан хьашт, кхечеран хаарш а, царна зеделларг а тIеэца кийча хилар; практически гIуллакхдарца шена хууш долчун тIегIа лакхадаккхарехь билггал доцчу хьелашкахь даран хьашт хилар, цу йукъахь кхечу нахах Iама хаар а, цхьаьна гIуллакхдарехь кхечарна зеделлачух девза гIуллакхаш, карадерзарш, керла хаарш тIеэца хаар а; объектех, хиламех лаьцна гипотезаш, цу йукъахь хьалха бевзаш цахилларш а, кхетамаш, ойла кепе йалоран, васташ цхьаьнадалоран говзалла а, керла хаарш а кхио оьшуш хилар а; шен хаарш къен хиларх кхетар, шен кхиаран хьесап хЮттор; коьртачу кхетамех, терминех, кхиаран концепцин декъехь шена хетачух пайдаэца хаар, экономикакин, йукъараллин, Иаламан вовшашца йолу уьйр гучуйаккха а, талла а хаар, гонахарчунна Iаткъам бар, Иалашонашка кхачар, кхайкхамаш а, хила тарлун йаккхий тIаьхьалонаш а эшор тидаме а оьцуш, ша дечун мах хадо хаар;

книгаш йешарехь, къамел дарехь, дахарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, Iаткъамечу хьолах кхета, хуьлучу хийцамийн, церан тIаьхьалонийн мах хадо; Iаткъамечу хьолан мах хадо, тIеэцна сацамаш, дараш нисдан; кхераман, тIаьхьалонан мах хадо а, кепе йало а, зеделларг кхио, хЮбттинчу хьолехь диканиг лаха хаа; кхиаман гаранти йоцуш, гIуллакх дан кийча хила хьуьнар хилар.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМІАШ

1. Дешаран универсальни довзаран дараш карадерзор

Кобрта маџнин дараш:

меттан дакъойн, меттан хиламийн, процессийн ладаме билгалонаш гучуйаха а, билгалйаха а;

меттан дакъош (хиламаш) тайпанашка дІасадекъаран ладаме билгало, жамІдарна а, дустарна а бахъанаш, кхочушйечу анализан критереш къа-сто; ладамечу билгалоне хъаьжжина, меттан дакъош тайпанашка дІаса-декъа;

низаме хъаьжжина дерг а, цхъаьнацадогІург а къасточу факташкахъ, хаамашкахъ, тидамашкахъ гучудаккха; низаме хъаьжжина дерг а, цхъаьнацадогІург а гучудаккхаран критереш йала;

хІоттийна дешаран декхар кхочушдарна оьшучу текстан хааман къоьлла гучуйаккха;

меттан процессаш Іаморехъ бахъанин-тІаьхъалонан уьйраш гучуйаха; дедукцин а, индукцин а ойланаш сацарх, тера йогІу ойланаш сацарх пай-даэцарца жамІаш дан; уьйрех лаьцна гипотезаш кепе йало;

текстийн тайп-тайпанчу кепашца, меттан тайп-тайпанчу дакъошца болх барехъ дешаран хъесап кхочушдаран кеп шен лаамехъ харжа, кхо-чушдаран вариантш йуштуш а, гІолехъ вариант хоржуш а, ша билгалйина критереш тидаме оьцуш а.

Кобрта лехаман дараш:

хаттарех пайдаэца мотт Іаморехъ хааран лехаман гІирсах санна;

хьолан бакъ долчун а, лууш долчун а йукъара цхъаьнацадогІург гойту хаттарш кепе дало а, долуш дерг а, лобхуш дерг а шен лаамехъ дІахІотто а;

шена хетарг а, кхечарна хетарг а бакъ хиларх лаьцна гипотеза кхолла, шена хетарг а, оила а тІечІагІйан;

дарийн алгоритм хІотто, дешаран хъесап кхочушдарехъ цунах пайда-эца;

меттан дакъойн, процессийн, бахъанин-тІаьхъалонан уьйрийн, объек-тийн вовшашца йозуш хиларан башхаллаш дІахІитторехъ ша хІоттийнчу планаца жима таллам бан;

лингвистически таллам (эксперимент) барехъ схъаэцначу хааман ме-гаш хиларан а, бакъхиларан а мах хадо; биначу тидаме, талламе хъаьжжи-на, жамІаш ша кепе дало; схъаэцна жамІаш бакъхиларан мах хадоран гІирсаш караберзо;

процессийн, хиламийн кхин дІа хила тарлуш долу кхиар а, тера догІучу хъелашкахъ церан тІаьхалонаш а билгалйаха, ткъа иштта керлачу хъелашкахъ а, контексташкахъ а церан кхиарах лаьцна шайна хетарг ала.

Хаамца болх бар:

деллачу дешаран хъесапе а, йалийнчу критерешка а хъаьжжина, ха-амаш лахарехъ а, схъакъасторехъ а тайп-тайпанчу кепех, гІирсех, жоп де-харх пайдаэца;

тексташкахъ, таблицашкахъ, схемашкахъ белла хаам схъакъасто, тал-ла, къепе бало, хааман кхетам бала, цуьнан жамІ дан;

чулацамехъ болу хаам бакъ хиларе а, мегаш хиларе а хъаьжжина, текстан мах хадорхъама а, дешаран хъесапаш кхочушдаран Іалашонца оьшучу хаамах кхетархъама а ладогІаран а, йе-шаран а тайп-тайпанчу кепех пайдаэца;

хИттийнчу Іалашонашка хъабжжина, цхъана йа масех хьостанера хамаш схъаэцархъама, жамІдархъама, къепе балорхъама маьІнин йешарх пайдаэца;

тайп-тайпанчу хаамийн хьостанашкара тера догІу тІечІагІдарш каро (цхъа оила, верси бакъйеш йа харцйеш йолу);

хаам луш йолу уггар гІолехъ кеп (текст, презентаци, таблица, схема) ша схъахаржа а, кхочушден хьесапаш, коммуникативни хІоттаме хъабжжина, чолхе йоцчу схемашца, диаграммашца, кхечу графикаца, церам вовших йозуш хиларца гайта а;

хъехархочо йеллачу йа ша хІоттийнчу критерешца хааман тешаме хиларан мах хадор;

хаамаш къепе бало а, эвсараллица дагахъ латто а.

2. Дешаран универсальни коммуникативни дараш карадерзор

ТІекаре:

тІекаренан хьелашка, Іалашонашка хъабжжина, хетарг кхолла а, цунах кхета а, эмоцеш гайта; диалогашкахъ а, дискуссешкахъ а, барта монологически къамелехъ а, йозанан тексташкахъ а ша (шена хетарг) гайта;

тІекаренан ишарш йаран (дешнашца боцу) гІирсаш бовза, йукъараллин хъабркийн маьІнех кхета;

къовсаме хьелаш кхолладаларан бахъанаш довза, къовсамаш малбан, дагадовла;

кхечеран дагахъ долчух кхета, къамелхочуьнца лараме хила, хъайн дуьхъалонаш оздачу кепе йерзо;

диалог/дискусси дІаихъарехъ йийцаре йиллинчу темица догІу хатарш дала а, хьесап кхочушдарна а, дика лаарца йолчу тІекаренна тІетарна а тІехъажийна йолу ойланаш ала а;

шена хетарг диалоган кхечу декъашхошна хетачунна дуьхъалхІотто, башхаллаш а, позиційн тера хилар а гучудаккха;

йиначу меттан анализан, кхочушйинчу лингвистически экспериментан, талларан, проектан жамІаш нахана гуш-хезаш довзийта;

презентацин Іалашо а, аудиторин башхаллаш а лоруш, къамел даран барам ша харжа, цуьнга хъабжжина, иллюстрацин материалах пайдаэцарца барта а, йозанан а тексташ хІитто.

Цхъаьна гІуллакхдар:

билггал йолу проблема кхочушйарехъ тобанца а, ша а бен болх гІолехъ хиларх кхета а, цунах пайдаэца а, йуьхъарлаьцна Іалашо кхочушйарехъ вовшашца зІе хиларан тобанан кепех пайдаэцар оьшуш хилар билгалдаккха;

цхъаьна гІуллакхдаран Іалашо йуьхъарлаца, цу Іалашоне кхача цхъаьна дараш хІитто: гІуллакх дІасадекъа, барт бан, цхъаьна бечу белхан процесс а, жамІ а дийцаре дан; масех адамна хетачун жамІ дан, куьйгалла дан, тІедиллар кхочушдан, муьтІахъ хила кийча хилар гучудаккха;

цхъаьна бен болх вовшахтохаран план хІотто, шен гІуллакх къасто (вовшашца зІе хиларан массо а декъашхочунна бакъахъа хетарг а, церам таронаш а лоруш), тобанан декъашхошна йукъахъ хьесапаш дІасадекъа, белхан тобанийн кепашкахъ дакъалаца (дийцаре диллар, вовших дагавалар, «хьен штурм», кхийерш а);

белхан шен дакъа кхочушдан, оцу декъехъ лакхарчу жамІашка кхача, тобанан кхечу декъашхойн дарашца шен дарийн уьйр хилийта;

йукъарчу балха тЕхь ша дакъалацаран эвсараллин мах хадо вовшаш-ца зЕ хиларан декъашхоша шаьш хИттийнчу критерешца; жамIаш йуьхьанцарчу хьесапца а, тобанан хIора декъашхочун цу жамIашка кхачоран гIуллакхца а дуста, жобпаллин гуо дIасабекъа а, тобанна хьалха отчет йала кийча хила а.

3. Дешаран универсальни регулятивни дараш карадерзор

Ша-шен вовшахтохар:

дешаран а, дахаран а хьелашкахь кхочушийен проблемаш гучуйаха; сацам баран тайп-тайпана некъаш довза (ша цхьамма, тобанехь сацам бар, тобано сацам бар);

хьесап кхочушдаран алгоритм (йа цуьнан дакъа) ша хIотто, болчу гIирсашка а, шен таронашка а хьаьжжина, дешаран хьесап кхочушдаран кеп къасто, сацаман йелла вариантш тIечIагIйан;

дарийн план ша хIотто, иза кхочушйарехь оьшу нисдарш йукъадало; шена хетарг къасто а, шен сацамах жобпалла тIеэца а.

Ша-шен таллар:

ша-шен талларан (цу йукъахь къамелан а), ша-шен догдаийтаран, рефлексин тайп-тайпана кепаш карайерзо;

дешаран хьолан нийса мах хадо а, иза хийцаран план йало а;

дешаран хьесап кхочушдарехь хила тарлуш йолу халонаш ган а, хийцалучу хьелашна адаптаци йан а;

гIуллакхдаран жамIашка кхачаран (цакхачаран) бахьанех кхето; коммуникативни аьтто цахиларан бахьанех кхета а, уьш ца хилийта хаа а, карадерзийнчу къамелан зеделлачун мах хадо, тIекаренан Iалашонашка а, хьелашка а хьаьжжина, шен къамел нисдан а; тIекаренан Iалашонан а, хьелийн а жамI цхьаьнадаран мах хадо.

Синхаамийн интеллект:

шен а, кхечеран а синхаамаш тIехь урхалла даран хьуьнар кхио;

синхаамаш хиларан бахьанаш гучудаха а, талла а; кхечу стеган дагахь долчух а, цуьнан бахьанех а кхета, къамелан хьал а толлуш; шен синхаамаш гайтаран кеп нисйан.

Ша а, кхиберш а тIеэцар:

кхечу стагах а, цунна хетачух а кхеташ хила; ша а, кхиберг а гIалатвала бакъо йолуш хиларх кхета;

ша а, кхиберш а, йемал ца беш, тIеэцар; цIеначу дагара хила;

гонахарчу дерригенна а Iуналла дан йиш цахиларх кхета.

ПРЕДМЕТАН ЖАМИАШ

5 КЛАСС

Маттах лаяцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьолах а, исбаьхьаллех а кхеташ хила, цунна тешалла деш долу масалш дало.

Лингвистикин коьрта дакъош, меттан а, къамелан а коьрта дакъош довза (аз, морфема, дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени).

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а къамелан, монологан а, диалоган а йукъара башхаллаш билгалйаха; хІора дийнан дахарехъ а, дешарна тІехъажийна долу хъесапаш кхочушдарехъ а къамелан гІул-лакхдаран тайпанийн башхаллаш тидаме эца.

Дахарехъ биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаъхъаллин, Илманан-кхетапе йолу литература йешаран буха тІехъ барамехъ 5 предложенел кІезиг доцу барта монологически аларш хІитто.

Лингвистически теманашна йолчу диалогехъ а (Іамийнчун барамехъ), дахарехъ биначу тидамийн буха тІехъ йолчу диалогехъ/полилогехъ а дакъалаца (барамехъ 3 репликел кІезиг йоцуш).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаъхъаллин тексташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, довзийтаран, Іаморан, лехаман.

Барамехъ 90 дашал кІезиг йоцу йешна йа ладоьгІна текст барта схъайийца.

Барамехъ 140 дашал кІезиг йоцчу ладоьгІначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаъхъаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехъ а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жопаш дала а; йозанан кепехъ йуьхъанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схъадийцарехъ йуьхъанцарчу текстан барам 90 дашал кІезиг хила ца беза; дацдинчу схъадийцарехъ – 95 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехъ вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 80 – 90 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 10 – 15 дашах лаьтта дешнийн диктант йазйеш а, хъалха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийнчу 80 – 90 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехъ диктант йазйеш а; тайп-тайпанчу лексически дошамех пайда-эца хаа; барта къамелехъ а, йозанехъ а къамелан оьздангалла ларйан.

Текст

Текстан коьрта билгалонаш йовза; текст композиционни-маъІнин дакъошка (абзацашка) йекъа; текстан дакъош а, предложенеш а вовшактосу гІирсаш (дешан кепаш, цхъанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххыйн цІерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза; шен текст (барта а, йозанан а) кхолларехъ оцу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маъІнин анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан башхалонаш билгалйаха, цуьнан коьрта билгалонашца (тема, коьрта ойла, предложенийн грамматически уьйр, маъІнин цхъаалла, гІехъа йуьзна хилар) йогІуш хиларе хъаьжжина а; къамелан функционални-маъІнин тайпанан текст хиларе хъаьжжина а.

Текст кхолларан практикехъ (Іамийнчун барамехъ) текстан коьртачу билгалонех а, къамелан функционални-маъІнийн башхаллех а, меттан функционални тайп-тайпаналлех а долчу хаарех пайдаэца.

Текст кхолларан практикехъ текстан (дийцар) коьрта билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна тІе а тевжаш, тексташ-дийцарш кхолла; чулацаман суьртана тІе а тевжаш, тексташ кхолла; (цу

йукъахь барамехь 3 йа цул сов предложенел кезиг йоцу сочиненеш-миниаюраш а; барамехь 60 дашал кезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш а).

Кеп талхийна текст йухаметтахлотто; йуьхьанцарчу текстана тге а тевжаш, йухаметтахлоттийна текст нисйан.

ЛадобгІначу а, йешначу а Иилманан-дешаран, исбаьхьаллин, Иилманан-кхетаме йолчу текстийн хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: план хлотто (цхьалхе, чолхе) кхин дІа а текстан чулацам барта а, йозанан кепехь а йухаметтахлотторан Іалашонца; текстан чулацам, цу йукъахь дийцархочун йуьхь хуьйцуш а, схьабийца; тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схьахаржа а, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, дешаран гІуллакхдарехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам кхачаме балоран Іалашонца тайан (бакъ йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьІнин анализ – маьІнин цхьаалла, дозуш хилар, хаамаш хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Буйцучу меттан, функционални стилийн, исбаьхьаллин литературин меттан башхаллех лаьцна йукъара кхетам хила.

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Аьзнийн башхалонаш билгалйаха; озана а, элпана йукъарчу башхаллех кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха.

Зевне а, кьора а мукъаза аьзнаш, деха а, доца а мукъа аьзнаш хазарехь къасто а, нийса дІаала а.

Дешнаш дешдакъошка декъа а, уьш нийса дІаала а. Оьрсийн маттара тгеэцна дешнаш аларехь нохчийн меттан аьзнийн къепено а, интонацино а тгеІаткъам барца кхоллалуш йолу акцент дІайаккха.

Барта а, йозанца а дешан фонетически къастам бан.

Дешнаш аларан а, нийсайаздаран а практикехь фонетикех, графикех, орфоэпех долчу хаарех пайдаэца.

Орфографи

Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукъахь ду **й** элпан а, къасторан **ь, ъ** хьаьркийн а нийсайаздарх долу хаарш а).

Лексикологи

Дешан лексически маьІна къасто.

Къамелехь цхьа маьІна долчу а, дукха маьІнаш долчу а дешнех нийсачу а, тгедеанчу а маьІнехь пайдаэца.

Синонимаш, антонимаш, омонимаш йовза.

Лексически дошамех пайдаэца хаа (маьІнин дошамах, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамех).

Цена нохчийн а, тгеэцна а дешнаш довза.

Къамелехь дешнех, церан лексически цхьаьнадар тидаме а оьцуш, пайдаэца,

Фразеологи

Фразеологизмаш йовза. Фразеологизмийн маъйна дийца, уьш синонимашца а, йукъарчу дешнийн цхьаьнакхетаршца а хийца.

Къамелехь фразеологически карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо, тьекаренан хьелаш тидаме а оьцуш.

Дешнийн лексически анализ йан (Гамийнчун барамехь).

Дешан хЮттам а, дошкхолладалар а

Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.

Цхьанаораман (гергара) дешнаш харжа а, къасто а.

Дешнийн кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь хийцалуш долу аьзнаш каро.

Схьадевлла а, схьадовлаза а долчу дешнийн лардаш къасто.

Дошкхолладаларан коьрта кепаш, дешнийн кхолладаларан зьенаш къасто.

Дешхьалхенан а, суффиксан а гЮьнца а, ткъа иштта лардаш вовшахкхетарца а дешнаш кхолла.

Дешнийн морфемни анализ йан.

Чолхе дацдина дешнаш нийса длаала а, царах нийса пайдаэца а.

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза.

Коьртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа.

Дешнийн лексико-грамматически тайпанех санна къамелан дакъойх, дешан грамматически маъинех, нохчийн маттахь дешарна тьехьажийна хьесапаш кхочушдарна леринчу къамелан дакъойн къепех долчу хаарех пайдаэца.

Къамел дарехь а, тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а морфологех долчу хаарех пайдаэца.

Цьердош

Цьердош къамелан дакъа санна довза, йукъарчу маъине а, хаттаре а хьаьжжина; цуьнан грамматически билгалонаш, синтаксически гЮллакх къасто; къамелехь цо дечу гЮллакхах кхето.

Цьердешнийн дукхаллин терахьан кепаш нийса кхолла а, къамелехь царах пайдаэца а. Долахь а, йукъара а цьердешнаш къасто а, къамелехь царах нийса пайдаэца а.

Цьердешнийн грамматически классаш йовза.

1-, 2-, 3-, 4-чуй легарехь долчу цьердешнийн оьшучу дожаран кеп нийса кхолла а, къамелехь цунах пайдаэца а.

Цьердешнийн нийсайаздаран норманаш (цу йукъахь цьердешнашца **ца** нийсайаздаран норма а) ларйан.

Цьердешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь цьердешнийн башхаллех кхета.

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци

Синтаксисан дакъош довза (дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а); предложенера дешнийн цхьаьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетарийн тайпанаш довза (цЬеран, хандешан); дешнийн цхьаьнакхетаршна а, цхьалхечу предложенешна а синтаксически анализ йан; чолхечу предложенешна пунктуационни анализ йан (Гамийнчун барамехь); тайп-тайпана меттан

анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а синтаксисах, пунктуацех долчу хаарех пайдаэца.

Чолхейовлаза йолу цхьалхе предложенеш йовза; цхьанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхьалхе предложенеш, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долу а, тЕдерзарца йолу а предложенеш а чулоцуш; аларан лалашоне хьабжжина (дийцаран, тЕдоджоран, хаттаран), эмоцин билгалоне хьабжжина (айдаран, айдаран йоцу), грамматически лардийн масалле хьабжжина (цхьалхе, чолхе), коьртаза меженаш хиларе хьабжжина (йаьржина, йаржаза), предложенеш йовза; предложенин коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (Iамийнчун барамехъ).

Диалогически а, монологически а къамелехъ, кехат тЕхъ, дIакхайкхорехъ, и.д.кх. тЕдерзарх пайдаэца. Предложенехъ тЕдерзар а, подлежащи а вовшах къасто. Сацаран хьаьркаш хIитторах кхето.

тЕдерзарца, цхьанатайпанчу меженашца, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахъ; ма-дарра къамелаца йолчу предложенешкахъ; хуттургаш йолчу а, хуттургаш йоцчу а уьйраца дозуш долчу дакъойх лаьтгачу чолхечу предложенешкахъ сацаран хьаьркаш хIитторан пунктуационни норманаш йозанехъ ларйан; йозанехъ диалог кечйан.

6 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, нохчийн историн, культурин синьобздангалле кхачоран гIирс а санна нохчийн матто дечу гIуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Нохчийн литературин маттах лаьцна кхетам хила.

Мотт а, къамел а

Дахарехъ биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тЕхъ барамехъ 6 предложенел кIезиг доцу барта монологически аларш хIитто (монолог-суртхIоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар); лингвистически темина болчу хаамца къамел дан.

Барамехъ 4 репликел кIезиг йоцчу диалогехъ (гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар) дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин тексташка ладогIаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара. Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, довзийтаран, Iаморан, лехаман.

Барамехъ 100 дашал кIезиг йоцу ладоьгIна йа йешна текст барта схьайийца.

Барамехъ 160 дашал кIезиг йоцчу ладоьгIначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехъ а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догIу хаттарш хIитто а, царна жобпаш дала а; барта къамелехъ а, йозанан кепехъ къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн йешначу Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схьадийцарехъ йуьхьанцарчу текстан барам барам 130 дашал кIезиг хила ца беза; дацдинчу схьадийцарехъ –135 дашал кIезиг хила ца беза).

Къамелан хьелашка хьабжжина, лексически гIирсаш къасто; шен а, кхечун а къамелан мах хадо, нийсачу а, догIуш долчу а, исбаьхьаллин а

дешнех пайдаэцаре терра; маџнийн дошамех пайдаэца.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларџан, цу йукъахъ 90 – 100 дешан барам болу текст тџера схъайазџеш а; 15 – 20 дашах лаџтта дешнийн диктант џазџеш а, хъалха Іамийна нийсайазџаран бакъонаш ларџеш хІоттийначу 90 – 100 дешан барам болчу йозучу текстан буха тџехъ диктант џазџеш а; барта къамелехъ а, џозанехъ а къамелан оздангалла ларџан.

Текст

Текстан анализ џан, цуьнан коьртачу билгалонашца џогІуш; иза къамелан функционални-маџнийн тайпа хиларе хъаьџжина.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маџнийн тайпанийн текстийн башхалонаш билгалџаха; къамелан тайпа санна суртхІотторан башхалонаш билгалџаха (адаман куьцан, хІусаман, Іаламан, меттиган, даран суртхІоттор).

Текстехъ предложенеш вовшахтосу гІирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу кепийн анализ кхочушџарехъ а, къамел дарехъ а къамелан функционални-маџнийн тайпанех долчу хаарех пайдаэца; шен текст кхолларехъ текстан коьртачу билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маџнийн анализ џан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Къамелан тайп-тайпана функционални-маџнийн тайпанийн тексташ кхолла (дийцар, адаман куьцан, хІусаман, Іаламан, меттиган, даран суртхІоттор), книгаш џешарехъ, дахарехъ зеделлачунна, исбаьхъаллин кхоллараллина тџе а тевжаш (цу йукъахъ барамехъ 5 џа цул сов предложенел кџезиг џоцу сочиненеш-миниатюраш а; сочиненин функционални тайпанца а, жанраца а, темин башхаллица а џогІуш, барамехъ 80 дашал кџезиг џоцу классехъ џазџеш џолу сочиненеш а).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин дІа текстан чулацам барта а, џозанан а кепехъ џухаметтахІотторан Іалашонца џешначу текстан план хІотто (цхъалхе, чолхе; цџеран, хаттаран); ладоьгІначу а, џешначу а текстехъ коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; тайп-тайпанчу хъостанашкара, цу йукъахъ лингвистически дошамашкара а, справочни литературе-ра а, хаам схъахаржа а, дешаран гІуллакхдарехъ цунах пайдаэца а.

Йеллачу темина презентацин кепехъ хаам схъагаџта.

ЛадоьгІначу џа џешначу Іилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехъ схъагаџта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехъ схъагаџта.

Вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш џовзарна тџе а тевжаш, шен тексташ тайан.

Меттан функционални тайпанаш

Къамелан гІуллакхан стилан, къамелан Іилманан стилан башхалонаш билгалџаха; Іилманан хаам а, дошаман статья а хІотторан лехамаш бийца; меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанех џолчу тексташна анализ џан (дийцар, дІахъедар, расписка; дошаман статья, Іилманан хаам).

Тайп-тайпанчу кепийн меттан анализ кхочушџарехъ а, къамел дарехъ а гІуллакхан, Іилманан стилех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла. Орфографи

Морфологин коърта кхетамаш бовза. Къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа. Коърта къамелан дакъош а, церан кепаш а йовза.

Билгалдош

Билгалдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически гІуллакх къасто; къамелехь цо дечу гІуллакхах кхето; маъІне а, грамматически билгалонашка хъаьжжина, билгалдешан мухаллин, йукъаметтигаллин тайпанаш къасто.

Цхьаллин а, дукхаллин а терахьехь долчу билгалдешнийн дожарийн чаккхенаш нийса ала а, йазйан а. Йеллачу морфологически билгалонашка хъаьжжина, билгалдешнаш тайпанашка декъа.

Мухаллин билгалдешнийн даржаш нийса кхолла.

Билгалдешнаш терахьашца а, классашца а хийца.

1-, 2-чуй легарехь долчу билгалдешнийн оьшуш йолу дожаран кеп, контекстаца хила ма-йеззара, нийса кхолла а, къамелехь цунах пайдаэца а.

Билгалдешнийн дошкхолладаларан норманаш, билгалдешнийн аларан норманаш ларйан.

Билгалдешнашна морфологически къастам бан.

Терахьдош

Терахьдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто. Масаллин маъІна долчу кхечу къамелан дакъойн дешнех терахьдешнаш къасто. Масаллин а, дакъойн а терахьдешнаш нийса ала а, йаздан а; къамелехь царах тайп-тайпанчу дожарийн кепехь пайдаэца. РогІаллин а, гулдаран а терахьдешнех къамелехь нийса пайдаэца.

ХІоттаме хъаьжжина, терахьдешнийн тайпанаш къасто.

Терахьдешнаш легадан хаа а, церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн башхаллаш билгалйаха а; Іилманан тексташкахь, гІуллакхан къамелехь терахьдешнех пайдаэцаран башхаллаш, къамелехь цара дечу гІуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Терахьдешнийн нийсайаздаран норманаш ларйан.

Терахьдешнашна морфологически къастам бан.

Оърсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь терахьдешан башхаллех кхета.

Церметдош

Церметдешнаш довза; йукъара грамматически маъІна къасто; церметдешнийн тайпанаш къасто; церметдешнаш легадан хаа; церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн, къамелехь цара дечу гІуллакхан башхаллаш билгалйаха.

Йеллачу морфологически билгалонашка хъаьжжина, церметдешнаш тайпанашка декъа.

Церниг а, лач а дожаршкахь йаххыйн церметдешнийн масалш дало. Предложенешкахь дацаран а, къастамза а церметдешнех пайдаэца.

Церметдешнашна морфологически къастам бан.

Литературин меттан стилаш а, нийсайаздаран норманаш а ларйеш, предложенешкахь церметдешнех пайдаэца хаа.

Хандош

Хандешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш

наш, синтаксически функцеш къасто; къамелехъ цо дечу гІуллакхах кхето.

Хандешан инфинитиван (билгалзачу кепан) грамматически билгалонаш йийца, цуьнан лард схъакъасто.

Грамматически билгалонашка а, маъІне а хъаьжжина, карарчу, йаханчу, йогІучу хенан хандешнаш къасто. Карарчу хенан хандешнийн нийсайаздаран норманаш ларйан; йаханчу хенан кепаш нийса кхолла а, йазйан а. ЙогІучу хенан кепаш нийса кхолла а, йазйан а.

Хандешан цхъаллин а, дукхазаллин а кепаш къасто.

Терахъашца а, классан гайтамашца а хийцалуш долчу хандешнех предложенешкахъ пайдаэца.

Хандешнашна морфологически къастам бан (Іамийнчун барамехъ).

7 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кхуьуш болчу хиламах санна маттах кхетам хила. Къоман меттан а, культурин а, историн а уьйрах кхета (масалш дало).

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Іилманан-дешаран, исбаьхъаллин, Іилманан-кхетаме литература йешаран буха тІехъ барамехъ 7 предложенел кІезиг доцу барта монологически аларш хІитто (монолог-суртхІоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Іилманан хаамах лаьцна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Іамийнчун барамехъ), дахарехъ биначу тидамийн буха тІехъ йолчу теманашна а барамехъ 5 репликел кІезиг йоцчу диалогехъ дакъалаца.

Диалоган тайп-тайпана кепаш карайерзо: диалог – хаамах жоп дехар, диалог – хаам бар.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн публицистин текташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, Іаморан, довзийтаран, лехаман.

Барамехъ 110 дашал кІезиг йоцу ладоьгІна йа йешна текст барта схъайийца хаа.

Барамехъ 190 дашал кІезиг йоцчу ладоьгІначу а, йешначу а публицистин текстийн (ойлайар-тІечІагІдар, ойлайар-кхетор, ойлайар-дийцар) чулацамах кхета: барта а, йозанехъ а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жобпаш дала а; барта а, йозанан кепехъ а ладоьгІначу публицистин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а, хоржуш а бовзийта (ма-дарра схъадийцарехъ

йуьхъанцарчу текстан барам 170 дашал кІезиг хила ца беза; дацдинчу а, харжаман а схъадийцарехъ – 180 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш нийса къасто.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 100 – 110 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 20 – 25 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хъалха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийначу 100 – 110 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехъ диктант йазйеш а; йозанехъ къамелан оздангаллин бакъонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йог'уш; текстан д'ах'оттам а, абзацашка йекъаран башхаллаш а, текстера меттан суртх'отторан г'ирсаш а гучубаха.

Текстан ма'Инин а, цуьнан композиционни башхаллийн а анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан предложенийн, дакъойн уьйран лексически а, грамматически а г'ирсаш гучубаха.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин кхоллараллина т'е а тевжаш, къамелан тайп-тайпана функциональни-ма'Инин тайпанийн тексташ кхолла (цу йукъахь барамехь 6 йа цул сов предложенел к'езиг йоцу сочиненеш-миниатюраш; сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йог'уш, барамехь 120 дашал к'езиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин д'а текстан чулацам барта а, йозанан а кепехь йухаметтах'отторан 'алашонца йешначу текстан план х'отто (цхьалхе, чолхе; ц'еран, хаттаран, тезисан); текстехь коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; дийцархочун йуьхь хуьйцуш, текстан чулацам схьабийца; текстан хаамаш хийцаран кепех пайдаэца; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа а, дешаран г'уллакхехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Тексташ тайан: йуьхьанцара а, тайина а тексташ дуьхь-дуьхьал х'итто; вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш хаарна т'е а тевжаш, шен тексташ, церан чулацам а, кепаш а кхачаме йалоран 'алашонца, тайан.

Меттан функциональни тайпанаш

Меттан функциональни тайпанийн башхалонаш билгалйаха: буйцу мотт а, функциональни стилаш а (Илманан, публицистикин, г'уллакхан), исбаьхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стилаш а (цу йукъахь пайдаэцаран гуо а, функцеш а), публицистикин стилехь йолчу тексташкахь меттан суртх'отторан г'ирсех пайдаэцаран а, публицистикин стилехь тексташ х'итторан норманийн а башхаллаш, жанрийн башхаллаш (интервью, репортаж, йоза) билгалйаха.

Интервьюн, репортажан, йозанан жанрехь публицистикин стилаш тексташ кхолла; г'уллакхан кехаташ кечдан.

Публицистикин стилаш тексташ х'итторан норманаш хаа.

Г'уллакхан стилаш башхаллаш билгалйаха (цу йукъахь пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш).

Тайп-тайпанчу кепийн меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а меттан функциональни тайпанех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла

Коьрта а, г'уллакхан а къамелан дакъойн дешнаш къасто, Хандешан йукъара грамматически ма'Ина, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто.

Коьртачу къамелан дакъойн дешнийн морфологически анализ йан.

Хандош

Хандош къамелан дакъа санна билгалдаккха, шен маъне а, грамматически билгалонашка а хъаьжжина; цуьнан синтаксически гуллакх къасто.

Хандешан спряженеш билгалйаха, хандешнаш спряженешца хийца хаа.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш довза.

Билгала, бехкаман, лааран, тедожоран саттамашкахь долу хандешнаш каро а, билгалдаха а, къамелехь царех нийса пайдаэца а; тедожоран саттамехь хандашца долу аларш интонацица нийса кечдан.

Хандешан латтабийн а, хаттаран а кепаш къасто хаа; оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь хандешан башхаллах кхета.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (*ца, ма*) нийсайаздаран бакьонах пайдаэца.

Хандешнашна морфологически къастам бан.

Причасти

Хандешан кепан санна причастин башхалонаш билгалйаха. Причастехь хандешан а, билгалдешан а билгалонаш къасто.

Причастеш легайан. Карарчу а, йаханчу а, йогуьчу а хенан причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйаран а, причастешца *ца* нийсайаздаран а бакьонех пайдаэца.

Лааме а, лаамаза а причастеш къасто а, къамелехь царех пайдаэца хаа а.

Причастийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Причасти дозуш долу дош а долуш, дешнийн цхъаьнакхетарш хитто. Причастин карчамаш кхолла.

Причастин карчамца йолчу предложенешкахь нийса сацаран хъаьркаш хитто.

Причастин карчамашца йолу предложенеш нийсайазйаран карадерзарш кхачаме дало. Предложенехь причастин гуллакх къасто.

Дешнийн цхъаьнакхетаршкахь (*прич. + цIерд.*) бартбаран уьйр нийса къасто.

Деепричасти

Хандешан кепан санна деепричастин башхалонаш билгалйаха. Деепричастехь хандешан а, куцдешан а билгалонаш къасто. Карарчу а, йаханчу а, йогуьчу а хенан деепричастеш кхолла.

Къамелехь йогуьчохь деепричастех пайдаэца.

Деепричастийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Деепричастин карчам кхолла. Предложенехь деепричастин гуллакх къасто. Деепричастин карчамехь коьрта дош, деепричастих дозуш долу дешнаш схъакъасто, ткъа иштта деепричастин карчам шех бозуш долу хандош схъалаха; деепричастех къамелехь пайдаэца.

Деепричастешца а, деепричастин карчамашца а предложенеш нийса хитто.

Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахь нийса сацаран хъаьркаш хитто.

Деепричастешца *ца* дакъалг нийсайаздаран бакьонах пайдаэца.

Масдар

Масдар хандешан кеп санна билгалдаккха, шен маъӀне а, грамматически билгалонашка хъаьжжина; цуьнан синтаксически гӀуллакх къасто.

Предложенешкахь масдарех нийса пайдаэца хаа. Масдаран дожарийн кепаш нийсайазйар кхачаме йало.

Къамелан тайп-тайпанчу кепашка а, стилашка а хъаьжжина, дозучу къамелехь масдаран карчамех пайдаэца.

Масдаран карчамца йолчу предложенехь нийса сацаран хъаьркаш хӀитто.

Масдарца *ца* нийсайаздаран бакъонах пайдаэца.

Куцдош

Къамелехь куцдешнаш довза. Куцдешнийн йукъара грамматически маъӀна къасто; маъӀне хъаьжжина, куцдешнийн тайпанаш къасто; куцдешнаш кхолладаларан, церан синтаксически билгалонийн, къамелехь цо дечу гӀуллакхан башхаллаш билгалйаха.

Куцдешнийн даржаш кхолладаларан, куцдешнаш аларан норманаш ларйан.

Куцдешнашна морфологически къастам бан.

Куцдешнаш цхъаьна а, къаьстина а, дефисца а йаздаран бакъонех пайдаэца.

ГӀуллакхан къамелан дакъош

ГӀуллакхан къамелан дакъойн йукъара билгалонаш йийца; коьрта къамелан дакъойх уьш къаьсташ хиларх кхето.

ДештӀаьхье

Къамелехь дештӀаьхьенех пайдаэца, тайп-тайпанчу дожаршкахь долчу цӀердешнашца а, цӀерметдешнашца а цхъаьнайогӀуш.

МаъӀне хъаьжжина, дештӀаьхьенийн тайпанаш билгалдаха.

ДештӀаьхьенаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Хуттург

ГӀуллакхан къамелан декъан санна хуттурган башхалонаш билгалйаха; маъӀне, хӀоттаме хъаьжжина, хуттургийн тайпанаш билгалдаха; предложенин цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосу гӀирсаш санна текстехь цо ден гӀуллакх довзийта.

Къамелехь хуттургех пайдаэца, церан маъӀне а, стилистикин башхаллашка а хъаьжжина; хуттургаш нийсайазйаран, хуттургашца йолчу чолхечу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хӀитторан, *а*, *йа* хуттургашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хӀитторан норманаш ларйан.

Хуттургех-синонимех пайдаэца.

Хуттургийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Дакъалг

ГӀуллакхан къамелан декъан санна дакъалган башхалонаш билгалйаха; маъӀне хъаьжжина, дакъалгийн тайпанаш билгалдаха; дешан а, текстан а шатайпа маъӀна довзийтарехь, хандешан кепаш кхоллайаларехь цо ден гӀуллакх довзийта; дакъалгашца йолчу предложенийн интонацин башхаллех кхета.

Къамелехь хуттургех пайдаэца, церан маъӀне а, стилистикин билгалоне а хъаьжжина; дакъалгаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Дакъалгийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Айдардош

Дешнийн шатайпанчу тобанан санна айдардешан башхалонаш билгалйаха; маӀне хьаьжжина, айдардешнийн тайпанаш билгалдаха; къамелехь айдардешан гӀуллакх довзийта. Азтардаран дешнийн башхаллаш а, къамелехь, исбаьхьаллин литературехь царах пайдаэцар а билгалдаккха.

Айдардешнийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хӀитторан норманаш ларйан.

8 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кавказан къабмнийн меттанех цхьаннах санна нохчийн маттах кхетам хила.

Мотт а, къамел а

Дахарехь биначу тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу, публицистичин литература йешаран буха тӀехь барамехь 8 предложенелкӀезиг доцу барта монологически аларш хӀитто (монолог-суртхӀоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Ӏамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тӀехь йолчу теманашна а барамехь 6 репликел кӀезиг йоцчу диалогехь дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистичин тексташка ладогӀаран тайп-тайпана кепаш (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара) карайерзо.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, довзийтаран, Ӏаморан, лехаман.

Барамехь 120 дашал кӀезиг йоцу йешна йа ладогӀна текст барта схьаййца.

Барамехь 230 дашал кӀезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀнин тайпанийн йешначу а, ладогӀначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистичин текстийн чулацамах кхета: къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀнин тайпанийн йешначу а, ладогӀначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистичин текстийн чулацам ма-барра, бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехь схьабийца; (ма-дарра схьадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам 210 дашал кӀезиг хила ца беза; дацдина а, харжаман а схьадийцарехь – 230 дашал кӀезиг хила ца беза).

Ӏалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гӀирсаш къасто.

Йозанехь а, барта къамелехь а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 110 – 120 дешан барам болу текст тӀера схьайазйеш а; 25 – 30 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Ӏамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хӀоттийнчу 110 – 120 дешан барам болчу йозучу текстан буха тӀехь диктант йазйеш а;

йозанехь къамелан оздангаллин бакъонаш ларйан; къамелехь бӀаьцах а, уьшарех а пайдаэцаран башхаллах кхета; къамелан оздангаллин барам къоман башхаллашца боьзна хиларх кхето; барта къамелехь а, йозанехь а нохчийн къамелан оздангаллин бакъонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогIуш: темица, коьртачу ойланца, предложенийн грамматически уьйраца, маьIнин цхьаал-лица, гIеххьа йуьзна хиларца; текстехь предложенеш вовшахтосу некъаш а, гIирсаш а гайта; текстан анализ йан, къамелан функционални-маьIнин тайпанан текст хиларе хьаьжжина; текстехь меттан суртхIотторан гIирсаш талла.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн тексташ йовза; меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанийн тексташ талла; меттан тайп-тайпана анализ кхочушйарехь а, къамелехь а оцу хаарех пайдаэца.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин кхолларал-лина тIе а тевжаш, къамелан тайп-тайпана функционални-маьIнин тайпанийн тексташ кхолла(цу йукъахь барамехь 7 йа цул сов предложенел кIезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш; сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогIуш, барамехь 160 дашал кIезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: тезисаш, конспект кхолла; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа, дешаран гIуллакхехь цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

ЛадобгIначу йа йешначу Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Тексташ тайан: шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам а, кеп а кхачаме йалоран Iалашонца; йуьхьанцара а, тайина а тексташ дуьхь-дуьхьал хIитто.

Меттан функционални тайпанаш

ГIуллакхан стилан а (дIахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), Илманан стилан а, Илманан стилан коьртачу жанрийн а (реферат, Илманан темина доклад) башхаллаш билгалйаха, текстехь тайп-тайпанчу функционални тайпанийн цхьаьнадар а, текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш а гучубаха.

ГIуллакхан стилан (дIахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), публицистикин жанрийн тексташ кхолла; гIуллакхан кехаташ кечдан.

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гIирсаш къасто.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Синтаксисах лингвистикин декъах санна кхетам хилар.

Дешнийн цхьаьнакхетарш а, предложенеш а синтаксисан дакъош санна довза.

Сацаран хьаьркийн функцеш къасто.

Дешнийн цхьаьнакхетар

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетарш довза: цIеран, хандешан; дешнийн цхьаьнакхетарехь карарчу уьйран тайпа билгалдаккха: бартбар, урхалла, тIетовжар.

Дешнийн цхьаьнакхетарш хIитторан норманех пайдаэца. Урхаллехь а,

бартбарехъ а дозуш долчу дешан кепак нийса пайдаэца.

Дешнийн цхъаьнакхетарийн синтаксически анализ йан.

Предложени

Предложенин а, барта, йозанан къамелехъ предложени кечйаран гIирсан а коьртачу билгалонийн башхалонаш билгалйаха; сацаран хъаьркийн функцеш къасто.

Аларан Iалашоне, эмоцин билгалоне хъаьжжина, предложенеш йовза, церан интонацин а, маьIнин а башхаллаш, тIедожоран предложенешкахъ хъадар гайтаран меттан кепаш билгалйаха; публицистикин стилан тексташкахъ риторически айдарх, схъадийцаран хаттаран-жопийн кепех пайдаэца.

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенеш йовза; подлежащин хиларан кепаш, сказуемин тайпанаш а (хандешан цхъалхе, хандешан хIоттаман, цIеран хIоттаман), сказуемин хиларан кепаш а.

Подлежащиний, сказуеминий йукъахъ тире йилларан норманех пайдаэца.

Коьрта а, коьртаза а меженаш хиларе хъаьжжина, предложенеш йовза, йуьззина, йуьззина йоцу предложенеш йовза (диалоган къамелехъ йуьззина йоцчу предложенех пайдаэцаран, барта къамелехъ йуьззина йоцчу предложенин интонаци ларйаран башхаллех кхета).

Предложенин коьртазчу меженийн тайпанаш къасто (берта а, бертаза а къастамаш, йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна; нийса а, лач а кхачамаш, латтабийн тайпанаш).

ЦхъанакхIоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш, коьрта меженаш билгалйахаран морфологически гIирсаш бовза; цхъанакхIоттаман предложенийн тайпанаш къасто (цIеран предложени, билгала-йуьхъан предложени, билгалза-йуьхъан предложени, йукъара-йуьхъан предложени, йуьхъза предложени); цхъанакхIоттаман предложенийн а, шинакхIоттаман йуьззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш билгалйаха; цхъанакхIоттаман а, шинакхIоттаман а предложенийн синтаксически тера догIург гучудаккха; къамелехъ цхъанакхIоттаман предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета; *хIаь*, *хIан-хIа* дешнашца йолчу предложенийн грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш билгалйаха.

Предложенийн цхъанатайпанчу меженийн а, уьш вовшахтосучу гIирсийн а (хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а уьйр) билгалонийн башхалонаш билгалйаха; цхъанатайпана а, цхъанатайпана боцу а къастамаш бовза; цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш схъакаро; тайп-тайпанчу кепара йолу цхъанатайпана меженаш цхъаьнайалорах къамелехъ пайдаэцаран башхаллех кхета.

Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш а, йух-йуха йалочу *а*, *йа* хуттургашца йозучу цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш а хIитторан норманехпайдаэца.

Чолхейовлаза цхъалхе предложенеш йовза, цу йукъахъ цхъанатайпана боцчу къастамашца йолу предложенеш а; цхъанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхъалхе предложенеш, цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долу предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца а, тIедерзарца а, йукъадало дешнашца а, йукъахIитто конструкторцешца а, айдардешнашца а чолхейевлла предложенеш а чулоцуш.

Предложенин шакъаьстинчу меженийн тайпанаш къасто, бертачу а, бертазчу а къастамийн (цу йукъахъ йуххедиллар а), латтабийн, латтаман дурсийн шакъастаран норманех пайдаэца. Дустаран карчамца йолчу пред-

ложенешкахь сацаран хьаьркаш хИтторан норманех а; бертачу а, бертазчу а къастамийн (цу йукьахь йуххедиллар а), латтамийн, латтаман дурсийн шакъастаран норманех а; йукъайалочу а, йукъахИтточу а конструкцешца, тЕдерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хИтторан норманех а пайдаэца.

Диалоган а, монологан а къамелехь, кехат йаздарехь, дАкхайкхорехь, и.д.кх. тЕдерзарх пайдаэца.

Йукъайало а, йукъахИitto а конструкцеш къасто; йукъайалочу а, йукъахИтточу а конструкцешца, тЕдерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенех къамелехь пайдаэцаран башхаллех кхета, цара дечу гУллакхах кхета; предложенин меженех тера догУш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхьаьнакхетарш гучудаха.

Йукъадало дешнашца, предложенешца йукъахИтточу конструкцешца а, тЕдерзаршца а (даьржинчу а, даржазчу а), айдардешнашца а йолу предложенеш хИтторан норманех пайдаэца.

Тешна хилар, тайп-тайпана синхаамаш, мах хадор, тидам тЕбахийтар, и.д.кх. гайтархьама, къамелехь йукъадалочу дешнех пайдаэца.

Йукъадалочу дешнашца, йукъахИтточу конструкцешца йолчу предложенешкахь интонаци а, пунктуаци а ларйан.

Предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел довза; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн цхьаьнадогУрг гучудааккха.

Диалог, цитаташ, ма-дарра къамелаца йолу предложенеш а нийса кечйан.

Цитаташ йало а, алар йукъа цитаташ йалоран тайп-тайпанчу кепех пайдаэца а хаа.

Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хИтторан, цитаташ йалоран бакъонех пайдаэца.

Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахь, цитаташ йалорехь сацаран хьаьркаш хИтторан бакъонех пайдаэца.

9 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Адаман, республикин, йукъараллин дахарехь а нохчийн матто кхо-чушдечу гУллакхах кхеташ хила; нохчийн меттан чобьарчу а, араьбарчу а функцех кхета а, царах лаьцна дийца хаа а.

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тЕхь барамехь 80 дашал кЕзиг доцу барта монологически аларш хИitto:

монолог-хаам, монолог-суртхИоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Дахаран, Илманан-дешаран (цу йукъахь лингвистически а), теманашна диалогически а, полилогически а къамел дарехь (гУллакх дан дагадаийтар, вовшех дагавалар, хаамах жоп дехар, хаам бар) дакъалаца (барам б репликел кЕзиг хила ца беза).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьИнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин тексташка ладогIаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, Іаморан, довзийтаран, лехаман.

Барамехъ 130 дашал кІезиг йоцу йешна йа ладоьгІна текст барта схъайийца.

Барамехъ 280 дашал кІезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн ладоьгІначу а, йешначу а Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацамах кхета: къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн ладоьгІначу а, йешначу а Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацама барра, бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехъ схъабийца; (ма-дарра схъадийцарехъ йуьхьанцарчу текстан барам 250 дашал кІезиг хила ца беза; дацдина а, харжаман а схъадийцарехъ – 270 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 120 – 130 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 30 – 35 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийнчу 120 – 130 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехъ диктант йазйеш а.

Текст

Текстан анализ йан: текстан коьрта тема а, ойла а къасто а, царах кхето а; текстан коьрта тема йа ойла гойтуш йолу цІе харжа.

Текстан къамелан функционални-маьІнин тайпа къасто.

Текстехъ тайпаналлин дакъош схъакаро – суртхІоттор, дийцар, ойлайар-тІечІагІдар, мах хадоран аларш.

Текстан чулацама билгалбаккха, цуьнан цІаре, коьрта маьІна чулоцучу дешнашка, дІадолоре йа дерзоре хъаьжжина.

Тайп-тайпанчу жанрашкахъ йолчу текстийн къастаман билгалонаш гучуйаха.

Текстан буха тІехъ алар кхолла: йешначуьнца йа ладоьгІначуьнца шен йолу йукъаметтиг барта а, йозанан а кепехъ схъагайта.

Дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна, исбаьхьаллин произведенешна тІе а тевжаш, тексташ кхолла (цу йукъахъ барамехъ 8 йа цул сов предложенех лаьтташ йолу а, йа барамехъ 6 – 7 чолхе дІахІоттам болчу предложенел кІезиг йоцу а сочиненеш-миниатюраш, нагахъ оцу барамо тема схъа- йелла а, коьрта ойла схъагайта а таро хилийтахъ); сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогІуш, барамехъ 220 дашал кІезиг йоцу классехъ йазйеш йолу сочиненеш.

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: текстехъ коьрта а, коьртаза а хаамаш билгалбаха; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахъ лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схъахаржа, дешаран гІуллакхехъ цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехъ схъагайта.

ЛадоьгІначу йа йешначу Іилманан-дешаран текстан чулацама таблицин, схемин кепехъ схъагайта; таблицин, схемин чулацама текстан кепехъ схъагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ тайан, церан чулацама кхачама балоран Іалашонца (бакъ йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьІнин анализ – маьІнин цхъаалла, дозуш хилар, хаам хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Іилманан стилаца богІуш болчу меттан гІирсийн, пайдаэцаран гуонан, гІуллакхийн, къамел даран тайпаналлин хьелийн, къамелан хьеса-

пийн, исбаьхьаллин литературин меттан коьртачу башхаллийн, исбаьхьаллин произведенехь буьйцучу меттан а, тайп-тайпанчу функционални стилийн а элементаш цхьаьнайалоран башхалонаш билгалйаха.

Къамелан тайп-тайпана функционални-маьӀнин тайпанийн башхалонаш билгалйаха, цхьана текстехь церан цхьаьнадаран башхаллех кхета; къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьӀнин тайпанех, меттан функционални тайпанех йолчу тексташкахь меттан суртхӀотторан гӀирсех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Шен текст кхолларехь къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьӀнин тайпанех, меттан функционални тайпанех йолу тексташ хӀитторан норманех а, конспект, тезисаш хӀитторан, реферат йазйаран норманех а пайдаэца.

Конспект, тезисаш хӀитто, рецензи, реферат йазйан.

Коммуникативни лехамашца а, меттан нийса хиларца а цхьаьнадогӀуш долу шен а, кхечеран а тайп-тайпана функционални хьажам болчу къамелан аларийн мах хадо; къамелан кхачамбацарш нисдан, текст тайан.

Исбаьхьаллин литературин меттан къастаман башхаллаш меттан кхечу функционални тайпанашца йустарца гучуйаха. Йовза метафора, олицетворени, эпитет, гипербола, дустар, и.д.кх.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци

Чолхе предложени

Чолхечу предложенин дакъошна йукьа синтаксически уьйр тосу коьрта гӀирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу уьйрашца йолу чолхе предложенеш, хуттургаш йоцу а, хуттургаш йолу а (чолхе-цхьаьнакхетта, чолхе-карара) предложенеш йовза.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин, цуьнан хӀоттаман, чолхечу предложенин дакъойн маьӀнин, дӀахӀоттаман, интонацин цхьааллин башхалонаш билгалйаха.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъошна йукьара маьӀнин йукьаметтигаш, дакъошна йукьахь тайп-тайпана маьӀнин уьйраш йолчу чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш гучуйаха.

Къамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени хӀотторан коьртачу норманех кхета.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени а, цхьанатайпанчу меженашца йолу цхьалхе предложени а грамматически тера йогӀуш хиларх кхета; къамелехь йогӀуш йолчу конструкцех пайдаэца.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хӀитторан норманех пайдаэца.

Чолхе-карара предложени

Чолхе-карара предложени йовза, предложенин коьрта а, тӀетуху а дакъош а, чолхе-карарчу предложенин дакъош вовшахтосу гӀирсаш а къа-

сто.

Карара хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а довза.

Коьртачу а, тIетухучу а дакъошна йукъарчу маьIнин башхаллашка, дIахIоттаме, уьйран синтаксически гIирсашка хьаьжжина, чолхе-карарчу предложенийн тайпанаш довза; церан хIоттаман башхаллаш гучуйаха.

Масех тIетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш, тIетухучу декъаца (къастаман, кхачаман, латтабийн) йолу чолхе-карара предложенеш билгалйаха.

Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хиларх кхета; къамелехь йогIуш йолчу конструктор пайдаэца.

Чолхе-карарчу предложенех цхьалхе предложенеш йан а, цхьалхечу предложенех чолхе предложенеш йан а, маьIна а ца хуьйцуш.

Чолхе-карара предложени хIотторан коьртачу норманех а, къамелехь чолхе-карарчу предложенех пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Чолхе-карарчу предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Чолхе-карара предложенеш хIитторан а, цу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан а норманех пайдаэца.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъарчу маьIнин йукъаметтигийн а, уьш сацаран хьаьркашца, интонацица къасторан а башхалонаш билгалйаха.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн тайпанаш къасто. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь нийса пайдаэца.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени хIотторан коьртачу грамматически норманех а, къамелехь хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар гучудаккха, къамелехь йогIуш йолчу конструктор пайдаэца; хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманех пайдаэца.

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

5 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а. Лингвистика маттах лабцна Илма санна. Лингвистикин коьрта дакъош	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Мотт а, къамел а. Монолог. Диалог. Полилог. Мотт гIуллакхдар санна	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни дIахIоттам. Къамелан функционални-маьIнин тайпанаш.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.

4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маънин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Меттан функционални тайпанаш (йукъара кхетам)	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		1	0	0	
Дакъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ					
6.1	Фонетика. Графика. Орфоэпи	10	0	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.2	Орфографи	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.3	Лексикологи	7	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.4	Фразеологи	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.5	Дешан хIоттам а, дошкхолладалар а	10	1	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		33	2	2	

Дақъа 7. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
7.1	Морфологи лингвистикин дақъа санна	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
7.2	Цердош	16	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		17	1	0	
Дақъа 8. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
8.1	Синтаксис лингвистикин дақъа санна. Дешнийн цхъаьнакхетар	5	0	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
8.2	Цхъалхе шинахІоттаман предложени	21	2	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		26	2	2	
Дақъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			

Дерриг:	10			
Программин сахътийн барам	102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

6 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан коърта функцеш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Цѐран башхаллаш а	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
Дақъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текстан хаамаш хийцар. Функциоальни-маълнин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	СуртхЮотторан тайпанаш. Текстан маълнин анализ	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакхан стиль. Илманан стиль	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	1	
Дақъа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
6.1	Билгалдош.	15	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.2	Терахьдош	19	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Церметдош	18	2	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Хандош	21	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		73	5	3	
Дакъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			
Дерриг:		10			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

7 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐрaш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дақъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Тамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дақъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотт кхуъуш болу хилам санна	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дақъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Монолог а, цуънан тайпанаш а. Диалог а, цуънан тайпанаш а	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	

Дақъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текстан коърта билгалонаш (карладаккхар). Ойлайар къамелан функционални-маъИнин тайпа санна.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Текстан хаамаш хийцар. Текстан маъИнин анализ	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		4	0	1	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Къамелан стилаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
Дақъа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА					
6.1	Морфологи меттан Илманан дақъа санна (жамІдар)	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Хандош	18	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.3	Причасти хандешан кеп санна	10	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Деепричасти хандешан кеп санна	8	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.5	Масдар	7	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.6	Куцдош	12	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.7	Гуллакхан кьамелан дакъош	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.8	Дештгаъхье	4	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.9	Хутгург	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.10	Дакъалг	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
6.11	Айдардош	4	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		73	6	3	
Дахъя 7. КАРЛАДАККХАР					
7.1	Тамийнарг карладаккхар, тЕчТадТдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дахъя 8. ЖАМТДАРАН ТАЛЛАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

8 КЛАСС

№	Программин дахъойн а, темийн а цТераш	Сахътийн барам	Электронни дешаран ресурс
---	---------------------------------------	----------------	---------------------------

п/п		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотт Кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахъ	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		1	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Церан тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Къамелан функционални-маьӀнин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Текстан маьӀнин анализ.	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

	Текстан хаамаш хийцар				https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		4	0	1	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакхан стиль. Гуллакхан стилан жанраш. Илманан стиль. Илманан стилан жанраш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
Дақъа 6. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
6.1	Синтаксис лингвистикин дақъа санна. Пунктуаци. Сацаран хъаьркийн функцеш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а. Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш. Деш- нийн цхъаьнакхетарехъ карарчу уьйран кепаш	4	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш	2	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	ШинахЮоттаман предложени. Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард)	11	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.5	Предложенин коьртаза меженаш	17	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.6	ЦхъанахIоттаман предложенеш. ЦхъанахIоттаман предложенийн тайпанаш	11	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.7	Чолхейаьлла цхьалхе предложени. Цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.8	Шакъаьстинчу меженашца йолу предложнеш. Шакъаьстинчу меженин тайпанаш	7	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.9	Тедерзаршца, йукъайалочу а, йукъахIитточу а конструкцешца йолу предложенеш. Тедерзар. Йукъайало конструкцеш. ЙукъахIитто конструкцеш	7	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.10	Ма-дарра а, лач а къамел. Цитировани	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.11	Грамматически талларш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		76	6	3	
Дакъа 7. КАРЛАДАККАР					

7.1	Тамийнарг карладаккхар, тЕчТгТдар.	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дагъа 8. ЖАМЦАРАН ТАЛЛАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

9 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цЕреш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
Дагъа 1. КАРЛАДАККХАР					
1.1	Тамийнарг карладаккхар	5	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	1	0	

Дақъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ					
2.1.	Нохчийн Республликехъ нохчийн матто кхочушден гӀуллакх. Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахъ. Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А					
3.1.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар). Къамелан гӀуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогӀар, йешар.	5	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дақъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жамӀдар). Къамелан функционални-маӀнин тайпанаш (жамӀдар). Текстан маӀнин анализ (жамӀдар). Текстан хаамаш хийцар.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маӀнин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	1	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш. Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Илманан стиль.	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

Дерриг:		4	0	0	
Дақъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
6.1	Чолхе предложени	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени	10	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Чолхе-карара предложени	31	2	2	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Хуттургаш йоцу чолхе предложени	16	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		59	4	4	
Дақъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	6	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		6	1	0	
Дақъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛІАР					
10.1	Сочинени	2			

10.2	Изложени	3			
10.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		12			
Программин сахътийн барам		99			

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

5 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Тал-ламан белхаш	Кхолларал-лин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)					
1	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а.	1	0	0	04.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2	Лингвистика маттах лабцна Илма санна.	1	0	0	06.09	https://desharkho.ru/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.+ 1с.)					
3	Гамийнарг карладаккхар. Дешан чакь хенгахь шала мукъаза элпаш.	1	0	0	07.09	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
4	Къамелан дакъош. ЦӀердош. ЦӀердешан дожарш.	1	0	0	11.09	www.urok95.ru .
5	Билгалдош.	1	0	0	13.09	https://desharkho.ru/
6	Хаарш талларан болх	1	1	0	14.09	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ТЕКСТ (5 с.)					
7	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни дӀахӀоттам.	1	0	0	18.09	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
8	Къамелан функциональни-маӀнин тайпанаш.	1	0	0	20.09	www.urok95.ru .
9	Дийцар къамелан тайпа санна.	1	0	0	21.09	https://desharkho.ru/
10	Текстан маӀнин анализ.	1	0	0	25.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0	27.09	https://ps95.ru/di

						kdosham/ru/
12	Метган функционални тайпанаш	1	0	0	28.09	www.urok95/ru.
	СИНТАКСИС. КЪАМЕ- ЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (5 с.+1 с)					
13	Синтаксисах, пунктуацех лаьцна кхетам.	1	0	0	02.10	https://desharkho.ru/
14	Сацаран хьаьркаш а, церан функцеш а.	1	0	0	04.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
15	Дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош.	1	0	0	05.10	https://ps95.ru/di kdosham/ru/
16	Дешнийн цхьаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0	09.10	www.urok95/ru.
17	Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран коьрта тайпанаш (цЦеран а, хандешан а).	1	0	0	11.10	https://desharkho.ru/
18	Изложени	1	0	1	12.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ЦХЪАЛХЕ ШИНАХ1ОТТАМАН ПРЕДЛОЖЕНИ (21 с. + 2 с.)					
19	Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш.	1	0	0	16.10	https://ps95.ru/di kdosham/ru/
20	Талламан болх	1	1	0	18.10	www.urok95/ru.
21	Дийцаран предложенийн маьИнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0	19.10	https://desharkho.ru/
22	Хаттаран предложенийн маьИнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0	23.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23	Тедожоран предложенийн маьИнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0	25.10	https://ps95.ru/di kdosham/ru/
24	Айдаран а, айдаран йоцчу а	1	0	0	26.10	www.urok95/ru.

	предложенин маънин а, интонацин а башхаллаш.					
25	Предложенин чаккхенехъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0	06.11	https://desharkho.ru/
26	Интонаци.	1	0	0	08.11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
27	Сочинени	1	0	1	09.11	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
28	Подлежащи.	1	0	0	13.11	www.urok95.ru .
29	Сказуеми.	1	0	0	15.11	https://desharkho.ru/
30	Предложенин коьртаза меженаш.	1	0	0	16.11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31	Кхачам.	1	0	0	20.11	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
32	Къастам.	1	0	0	22.11	www.urok95.ru .
33	Латтам.	1	0	0	23.11	https://desharkho.ru/
34	Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенин тайпанаш: цхъалхе, чолхе.	1	0	0	27.11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
35	Йаьржина а, йаржаза а предложенеш.	1	0	0	29.11	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
36	Предложенин цхъанатайпана меженаш, къамелехъ царадеш долугуллакх.	1	0	0	30.11	www.urok95.ru .
37	Предложенин цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0	04.12	https://desharkho.ru/
38	Тедерзар. Тедерзарехъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0	06.12	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39	Цхъалхечу предложенин синтаксически къастам.	1	0	0	07.12	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
40	Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.	1	1	0	11.12	www.urok95.ru .
41	Ма-дарра къамелехъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0	13.12	https://desharkho.ru/
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (2 с. + 1 с.)					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

42	Мотт а, къамел а.	1	0	0	14.12	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
43	Монолог. Диалог. Полилог.	1	0	0	18.12	www.urok95.ru .
44	Талламан болх.	1	1	0	20.12	https://desharkho.ru/
	ФОНЕТИКА. ГРАФИКА. ОРФОЭПИ (10 С. + 1 С.)					
45	Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.	1	0	0	21.12	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
46	Аз меттан дакъа санна. Озан маъна къасторан гуллакх.	1	0	0	25.12	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
47	Нохчийн меттан мукъачу, мукъазчу абзнийн система.	1	0	0	27.12	www.urok95.ru .
48	Мукъа а (деха, доца), мукъаза (къора, зевне) абзнаш.	1	0	0	28.12	https://desharkho.ru/
49	Фонетически транскрипцин элементаш. Дош фонетически къастор.	1	0	0	10.01	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
50	Дешдакъа. Тохар.	1	0	0	11.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
51	Абзнаш, элпаш цхъабнадар.	1	0	0	15.01	www.urok95.ru .
52	Нохчийн алфавитан хIоттам. Дош фонетически къастор.	1	0	0	17.01	https://desharkho.ru/
53	Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0	18.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
54	Интонаци, цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш	1	0	0	22.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	Сочинени.	1	0	1	24.01	www.urok95.ru .
	ОРФОГРАФИ (3с)					
56	Орфографи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0	25.01	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	Й элпан нийсайаздар.	1	0	0	29.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
58	Къасторан т, ь хъаьркин нийсайаздар.	1	0	0	31.01	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	ЛЕКСИКОЛОГИ (7 с.)					

59	Лексикологи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0	01.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
60	Дош – меттан коьрта дакъа. Цъа маъІна долу а, дукха маъІнаш долу а дешнаш.	1	0	0	05.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Дешан нийса а, тІедеана а маъІнаш.	1	0	0	07.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
62	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0	08.02	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
63	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0	12.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
64	Лексически дошамийн тайпанаш а, ненан меттан дешнийн хьал карадерзорехь цара ден гІуллакх а.	1	0	0	14.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
65	Цена нохчийн а, тІеэцна а дешнаш.	1	0	0	15.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ФРАЗЕОЛОГИ (3 с. + 1 с.)					www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
66	Фразеологизмаш, церан маъІна, царах пайдаэцар.	1	0	0	19.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0	21.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
68	Фразеологически дошамаш.	1	0	0	22.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
69	Лексикологич 1амийнарг карладаккхар.	1	0	0	26.02	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	ДЕШАН ХІОТТАМ А, ДОШКХОЛЛАДАЛАР А (10 с. + 2 с.)					
70	Морфема меттан уггар жима маъІне дакъа.	1	0	0	28.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
71	Дешан лард.	1	0	0	29.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
72	Морфемийн тайпанаш: орам.	1	0	0		www.urok95.ru .

						https://desharkho.ru/
73	Морфемийн тайпанаш: деш-хьалхе.	1	0	0	04.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
74	Талламан болх.	1	1	0	07.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
75	Морфемийн тайпанаш: суффикс.	1	0	0	11.03	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
76	Морфемийн тайпанаш: чаккхе.	1	0	0	13.03	www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
77	Цхьанаораман (гергара) дешнаш.	1	0	0	14.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
78	Нохчийн маттахь дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш.	1	0	0	18.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
79	Дешнаш кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашка хь мукъачу а, мукъазчу а аьзнийн хийцадалар.	1	0	0	20.03	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
80	Дешнийн морфемни анализ.	1	0	0	21.03	www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
81	Изложени	1	0	1	01.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ (17 с. + 1с.)					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
82	Морфологи лингвистикин дакъа.	1	0	0	03.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
83	Цердош къамелан дакъа санна.	1	0	0	04.04	www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
84	Цердош, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш.	1	0	0	08.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85	Къамелехь цердешан г'уллакх.	1	0	0	10.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86	Долахь а, йукъара а цердешнаш, церан нийсайаздар.	1	0	0	11.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/

87	Цердешнийн грамматически классаш.	1	0	0	15.04	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
88	Цердешнийн терахь.	1	0	0	17.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
89	Цердешнийн терахь.	1	0	0	18.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
90	Цхьаллин йа дукхаллин терахьан бен кеп йоцу цердешнаш.	1	0	0	22.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
91	Цердешнийн легарш.	1	0	0	24.04	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
92	Цердешнийн легарш.	1	0	0	25.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
93	Дожарийн маъйна.	1	0	0	29.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94	Дожарийн маъйна.	1	0	0	02.05	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
95	Цердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0	06.05	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
96	Цердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0	08.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
97	Цердешнашца ца нийсайаздар.	1	0	0	13.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
98	Цердешнаш морфологически къастор.	1	0	0	15.05	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
99	Шеран талламан болх.	1	1	0	16.05	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	Карладаккхар (3 с.)					
100	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0	20.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
101	Тедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.	1	0	0	22.05	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
102	Монолог. Диалог.	1	0	0	23.05	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102	6	4		

6 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни деша- ран ресурс
		Са хът	Талла- ман белхаш	Кхолла- раллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХА- АМАШ (2с.)					
1	Нохчийн меттан коьрта функцеш	1	0	0	01.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2	Текстан коьрта билгалонаш. Текст а, къамелан стилаш а.	1	0	0	04.09	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	КАРЛАДАККХАР (3С.)					
3	Омонимаш, синонимаш, антонимаш.	1	0	0	07.09	www.urok95.ru .
4	Дешан лард, чаккхе, орам, дешхьалхе, суффикс.	1	0	0	08.09	www.urok95.ru .
5	Къамелан дакъош.	1	0	0	11.09	www.urok95.ru .
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А. (3с.+ 1 с.)					
6	Къамелан тайпанаш.	1	0	0	14.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	0	0	15.09	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
8	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	0	0	18.09	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
9	Талламан диктант	1	1	0	21.09	
	ТЕКСТ (5 с.)					
10	Текстан хаамаш хийцар. Функ- циоальни-маьӀнин тайпанаш.	1	0	0	22.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11	Текстан коьрта чулацам, маьӀнин коьрта дешнаш	1	0	0	25.09	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
12	СуртхӀотторан тайпанаш.	1	0	0	28.09	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
13	Текстан маьӀнин анализ.	1	0	0	29.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

14	Текст а, цуьнан башхаллаш а	1	0	0	0210	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙ-ПАНАШ (3с.+1 с.)					
15	ГПуллакхан стиль. Илманан стиль.	1	0	0	05.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
16	ГПуллакхан стиль. Илманан стиль.		0	0	06.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
17	Сочиненина кечам бар.	1	0	0	09.10	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
18	Сочинени. «Ларде вай Iалам!»	1	0	1	12.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
	Билгалдош (15с.+ 2 с.).					
19	Билгалдош, цуьнан маъна.	1	0	0	13.10	www.urok95.ru .
20	Билгалдешнийн тайпанаш.	1	0	0	16.10	www.urok95.ru .
21	Билгалдешнийн тайпанаш тIечIагIдар.	1	0	0	19.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
22	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш.	1	0	0	20.10	www.urok95.ru .
23	Талламан болх		1	0	23.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
24	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш карладахар.	1	0	0	26.10	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
25	Билгалдешнийн терахъашца хийцадалар.	1	0	0	27.10	www.urok95.ru .
26	Мухаллин билгалдешнийн даржаш.	1	0	0	06.11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
27	Билгалдешнийн легарш.	1	0	0	09.11	www.urok95.ru .
28	Билгалдешнийн легарш тIечIагIдар.	1	0	0	10.11	www.urok95.ru .
29	Билгалдешнийн кхолладалар.	1	0	0	13.11	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
30	Билгалдешнийн кхолладалар тIечIагIдар.	1	0	0	16.11	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
31	Билгалдашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0	17.11	https://ps95.ru/dikdosham/ru/

						osham/ru/
32	Тіеэцна билгалдешнаш нийсайаздар	1	0	0	20.11	www. urok95/ru. https://desharkho.ru /
33	Изложени	1	0	1	23.11	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
34	Билгалдош грамматически къастор.	1	0	0	24.11	www. urok95/ru.
35	Билгалдош грамматически къастор. Тіечлаглар.	1	0	0	27.11	www. urok95/ru.
	Терахьдош (19с. +2)					https://ps95.ru/dikd osham/ru/
36	Терахьдош.	1	0	0	30.11	www. urok95/ru.
37	Масаллин терахьдешнаш.	1	0	0	01.12	www. urok95/ru.
38	Масаллин терахьдешнаш тіечлаглар.	1	0	0	04.12	https://ps95.ru/dikd osham/ru/
39	Роглаллин терахьдешнаш	1	0	0	07.12	www. urok95/ru.
40	Роглаллин терахьдешнаш тіечлаглар.	1	0	0	08.12	https://ps95.ru/dikd osham/ru/
41	Талламан болх.	1	1	0	11.12	www. urok95/ru. https://desharkho.ru /
42	Декъаран терахьдешнаш.	1	0	0	14.12	www. urok95/ru.
43	Гулдаран терахьдешнаш.	1	0	0	15.12	www. urok95/ru.
44	Билгалза-масаллин терахьдешнаш.	1	0	0	18.12	www. urok95/ru.
45	Билгалза-масаллин терахьдешнаш тіечлаглар.	1	0	0	21.12	www. urok95/ru.
46	Эцаран терахьдешнаш.	1	0	0	22.12	https://ps95.ru/dikd osham/ru/
47	Дакъойн терахьдешнаш.	1	0	0	25.12	www. urok95/ru. https://desharkho.ru /
48	Терахьдешнийн хлоттам.	1	0	0	28.12	https://ps95.ru/dikd osham/ru/
49	Терахьдешнийн легадалар.	1	0	0	29.12	www. urok95/ru. https://desharkho.ru /
50	Терахьдешнийн легадалар.	1	0	0	11.01	www. urok95/ru.
51	Сочинени	1	0	1	12.01	https://ps95.ru/dikd osham/ru/

52	Терахъдешнийн легаран кепаш.	1	0	0	15.01	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
53	Терахъдешнийн легадалар тӀечӀагӀдар.	1	0	0	18.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
54	Терахъдешнийн легаран кепаш тӀечӀагӀгъяр.	1	0	0	19.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	Терахъдешнийн нийсайаздар	1	0	0	22.01	www.urok95.ru .
56	Терахъдешнийн нийсайаздар. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0	25.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ЦӀерметдош (18с.+2)					
57	ЦӀерметдош.	1	0	0	26.01	www.urok95.ru .
58	ЦӀерметдешнийн тайпанаш.	1	0	0	29.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
59	ЦӀерметдешнийн тайпанаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0	01.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
60	Яххыйн цӀерметдешнаш а, церагӀ легар а.	1	0	0	02.02	www.urok95.ru .
61	Дерзоран цӀерметдешнаш а, церагӀ легар а.	1	0	0	05.02	www.urok95.ru .
62	Дерзоран цӀерметдешнийн легар тӀечӀагӀдар.	1	0	0	08.02	www.urok95.ru .
63	Доладерзоран цӀерметдешнаш.	1	0	0	09.02	www.urok95.ru .
64	Дерзоран-доладерзоран цӀерметдешнаш а, церагӀ легар а.	1	0	0	12.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
65	Талламан болх (тест)	1	1	0	15.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
66	Дерзоран-доладерзоран цӀерметдешнийн легар тӀечӀагӀдар.	1	0	0	16.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67	Гайтаран цӀерметдешнаш.	1	0	0	19.02	www.urok95.ru .
68	Гайтаран цӀерметдешнаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0	22.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
69	Къастаман цӀерметдешнаш.	1	0	0	26.02	https://desharkho.ru/
70	Къастамза цӀерметдешнаш.	1	0	0	29.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

71	Дацаран цѐрметдешанаш.	1	0	0	01.03	www.urok95.ru .
72	Хатгаран-йукъаметтигалин цѐрметдешнаш.	1	0	0	04.03	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
73	Талламан болх.	1	1	0	07.03	https://desharkho.ru/
74	Хатгаран-йукъаметтигалин цѐрметдешнаш тѐчлaгlдар.	1	0	0	11.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
75	Хатгаран-йукъаметтигалин цѐрметдешнаш тѐчлaгlдар.	1	0	0	14.03	www.urok95.ru .
76	Цѐрметдош къастор.	1	0	0	15.03	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Хандош (21с.+2 с.)					
77	Хандош.	1	0	0	18.03	https://desharkho.ru/
78	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0	21.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
79	Хандешан билгалза кеп тѐчлaгlйар.	1	0	0	22.03	www.urok95.ru .
80	Хандешан хенаш.	1	0	0	01.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
81	Хандашах lамийнарг тѐчлaгlдар.	1	0	0	04.04	https://desharkho.ru/
82	lамийнарг карладаккхар.	1	0	0	05.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
83	Хандешан карара хан.	1	0	0	08.04	www.urok95.ru .
84	Хандешан йахана хан.	1	0	0	11.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
85	Хандешан йахана хан тѐчлaгlйар.	1	0	0	12.04	https://desharkho.ru/
86	йаханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсаязъяр.	1	0	0	15.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
87	Изложени	1	0	1	18.04	www.urok95.ru .

88	Хандешан йоглу хан.	1	0	0	19.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
89	Хандешан йоглу хан.	1	0	0	22.04	https://desharkho.ru/
90	Хандешнийн классашца хийцадалар.	1	0	0	25.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Хандешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0	26.04	www.urok95.ru .
92	Хандешнийн классашца, терахьашца хийцадалар тлечлаглар.	1	0	0	29.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
93	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш.	1	0	0	02.05	https://desharkho.ru/
94	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш тлечлаглар.	1	0	0	03.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
95	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшахкьастор.	1	0	0	06.05	www.urok95.ru .
96	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшахкьастор. Тлечлаглар.	1	0	0	13.05	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
97	Хандош кьастор.	1	0	0	16.05	https://desharkho.ru/
98	Хандош кьастор.	1	0	0	17.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Шеран талламан болх.		1	0	20.05	www.urok95.ru .
	Іамийнарг карладаккхар (3с.)		0	0		
100	Билгалдешан грамматически билгалонаш.	1	0	0	23.05	https://desharkho.ru/
101	Терахьдешнийн легадалар.	1	0	0	24.05	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
102	Цлерметдешнийн тайпанаш.	1	0	0	27.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		102	6	4		

7 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)					
1	Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
2	Къоман меттан, культурын, историн уьйр.	1	0	0		www. desharkho.ru
	КАРЛАДАККХАР (3 с. + 1 с.)					
3	Гамийнарг карладаккхар. Билгалдош.	1	0	0		www. desharkho.ru
4	Церметдош. Церметдешан тайпанаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
5	Хандош. Хандешан хенаш.	1	0	0		www. desharkho.ru
6	Хаарш талларан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
	МОТТ А, КЪАМЕЛА (3 с.)					
7	Монолог-суртхЮоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар.	1	0	0		www. urok95/ru.
8	Диалог – текстан кеп	1	0	0		www. desharkho.ru
9	Диалоган тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	ТЕКСТ (4 с.+ 1 с.)					
10	Текст къамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамI дар).	1	0	0		www. urok95/ru.
11	Текстан дIахЮоттам. Абзац. Текстехь меттан суртхЮотторан гIирсаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
12	Текстан-ойлайаран дIахЮоттаман башхаллаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
13	Текстан маьIнин анализ.	1	0	0		www. urok95/ru.
14	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/

	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЪНИ ТАЙПАНАШ (3с.)					www. desharkho.ru
15	Меттан функционални тайпанех лаьцна кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
16	Публицистикин стиль. Публицистикин стилан жанраш.	1	0	0		www. urok95/ru.
17	Гуллакхан стиль. Пайда-эцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ХАНДОШ (19 с.+3 с.)					
18	Морфологи меттан Илманан дакъа санна (жамI дар).	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
19	Хандешан саттамаш. Билгала саттам.	1	0	0		www. urok95/ru.
20	Хандешан саттамаш. Бехкаман саттам.	1	0	0		www. urok95/ru.
21	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
22	Билгала, бехкаман саттамаш. ТечIагIдар.	1	0	0		www. urok95/ru.
23	Хандешан саттамаш. Ларан саттам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
24	Хандешан саттамаш. Тедожоран саттам.	1	0	0		www. urok95/ru.
25	Хандешан саттамаш тIечIагIбар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
26	Хандешан спряженеш. Хьалхара спряжени.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
27	Хандешан спряженеш. ШолгIа спряжени.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
28	Дешан орамехь мукъа аьзнаш хийцадалар.	1	0	0		www. desharkho.ru
29	Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
30	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
32	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
33	Хандешан хаттаран а, латта-	1	0	0		www. desharkho.ru

	ман а кепаш.					
34	Хандешнашца дацаран дакълалгаш (<i>ца, ма</i>) нийсайаздар.	1	0	0		www.desharkho.ru
35	Хандешнийн чаккхенгахь <i>н</i> йаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
36	Хандешнийн чаккхенгахь <i>н</i> йаздар.	1	0	0		www.urok95.ru .
37	Хандош морфологически къастор.	1	0	0		www.desharkho.ru
38	Хандашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
39	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ПРИЧАСТИ (10 с.+1 с.)					
40	Причасти хандешан кеп санна.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
41	Причастин хенаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
42	Причастин хенаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
43	Лааме а, лаамаза а причастеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
44	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
45	Причастин карчам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
46	Причастин карчамца йолчу предложешкахь сацаран хъаьркаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
47	Причастийн легайалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
48	Причастийн нийсайазйар.	1	0	0		www.desharkho.ru
49	Причастешца <i>ца</i> цхъаьна а, къаьстина а йаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
50	Причасти морфологически къастор.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	ДЕЕПРИЧАСТИ (8 с.)					
51	Деепричасти хандешан кеп санна.	1	0	0		www.urok95.ru .

52	Деепричастин хенаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
53	Деепричастин хенаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
54	Деепричастин карчам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
55	Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложешкахъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
56	Деепричастешца дацаран дакъалг ца нийсайаздар.	1	0	0		www.desharkho.ru
57	Предложенехъ деепричастин синтаксически гӀуллакх.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
58	Деепричастех Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0		www.urok95.ru.
59	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/
	МАСДАР (7 с. + 1 с.)					ps95.ru/dikdosham/
60	Масдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Масдаран грамматически категореш: терахъ, классан гайтам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
62	Масдаран легар.	1	0	0		www.desharkho.ru
63	Масдаран карчам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
64	Масдаран карчамехъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
65	Масдарца ца нийсайаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
66	Масдаран синтаксически гӀуллакх.	1	0	0		www.urok95.ru.
67	Талламан болх. Тест №2.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
	КУЦДОШ (12 с. + 1 с.)					
68	Куцдашах кхетам. Куцдешнийн йукъара грамматически маъна.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
69	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
70	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru.

71	Куцдешан синтаксически гҮуллакх.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
72	Куцдешнийн дустаран даржаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
73	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0		www.urok95/ru.
74	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
75	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
76	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефис-ца йаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
77	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефис-ца йаздар.	1	0	0		www. desharkho.ru
78	Куцдашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
79	Куцдош морфологически къастор.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
80	Кобртачу къамелан дакьойх Iамийнарг гIечIагIдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
	<i>ГҮУЛЛАКХАН КЪАМЕЛАН ДАКЪОШ (18 с. + 2 с.)</i>					
81	ГҮуллакхан къамелан дакьойх йукьара кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
82	ДештIаьхье гҮуллакхан къамелан дакьа санна.	1	0	0		www.urok95/ru.
83	ДештIаьхьенийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
84	ДештIаьхьенийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
85	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
86	Кхечу къамелан дакьойх кхоллайелла дештIаьхьенаш. Церан нийсайазйар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
87	Хуттург гҮуллакхан къамелан дакьа санна.	1	0	0		www. desharkho.ru
88	Хуттургийн тайпанаш, шайн маьIне хьаьжжина.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
89	Хуттургийн тайпанаш, шайн хIоттаме хьаьжжина.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
90	Предложенин цхъанатайпана	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/

	меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосучу хуттургашца (<i>а, йа</i>) йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш.					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Дакъалг гIуллакхан къамелан дакъа санна.	1	0	0		www.desharkho.ru
92	Дакъалгийн тайпанаш, шайн маъНе а, пайдаэцаре а хьаьжжина.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
93	Дакъалгийн нийсайаздар.	1	0	0		www.desharkho.ru
94	Тайп-тайпанчу къамелан дакъошца дакъалгаш дефисца а, къаьстина а йаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
95	Айдардашах кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
96	Айдардешнийн нийсайаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
97	Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
98	Азтардаран дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Шеран талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.)					ps95.ru/dikdosham/
100	Хандешан саттамаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
101	Причасти. Деепричасти.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
102	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102				

8 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (1 с.)					

1	Нохчийн мотт кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахь	1	0	0	01.09	ps95.ru/dikdosham/
КАРЛАДАККАХАР (3 с.)						
2	Й элп йаздар.	1	0	0	05.09	www. urok95/ru.
2	Дешан чаккхенга н элп йаздар.	1	0	0	07.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4	Орфографи	1	0	0	08.09	www. desharkho.ru
МОТТ А, КЪАМЕЛА (2 с. + 1 с.)						
5	Къамелан тайпанаш.	1	0	0	12.09	www. urok95/ru.
6	Монолог а, диалог а. Церан тайпанаш	1	0	0	14.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7	Хаарш талларан болх	1	1	0	15.09	www. desharkho.ru
ТЕКСТ (4 с.)						
8	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0	19.09	www. urok95/ru.
9	Къамелан функциональни-маьӀнин тайпанаш.	1	0	0	21.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
10	Текстан маьӀнин анализ.	1	0	0	22.09	www. desharkho.ru
11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0	26.09	ps95.ru/dikdosham/
МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (2с. + 1 с.)						
12	Гуллакхан стиль. Гуллакхан стилаш жанраш.	1	0	0	28.09	www. urok95/ru.
13	Илманан стиль. Илманан стилаш жанраш.	1	0	0	29.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Изложени	1	0	1	03.10	www. desharkho.ru
СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (76с. + 9 с.)						
15	Синтаксис лингвистикин дакъа санна.	1	0	0	05.10	www. urok95/ru.
16	Пунктуаци.	1	0	0	06.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

17	Сацаран хъаьркийн функцеш.	1	0	0	10.10	www.desharkho.ru
18	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0	12.10	ps95.ru/dikdosham/
19	Дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш.	1	0	0	13.10	www.urok95.ru.
20	Дешнийн цхъаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш.	1	0	0	17.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
21	Талламан болх.	1	1	0	19.10	www.desharkho.ru
22	Дешнийн цхъаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш тГечIагIйар.	1	0	0	20.10	ps95.ru/dikdosham/
23	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0	24.10	www.urok95.ru.
24	Предложенийн тайпанаш.	1	0	0	26.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
25	ШинахIоттаман предложени.	1	0	0	27.10	www.desharkho.ru
26	Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард).	1	0	0	07.11	ps95.ru/dikdosham/
27	Подлежащин хилар.	1	0	0	09.11	www.urok95.ru.
28	Подлежащин хилар.	1	0	0	10.11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
29	Хандешан цхъалхе сказуеми.	1	0	0	14.10	www.desharkho.ru
30	Сочинени	1	0	1	16.10	ps95.ru/dikdosham/
31	Церан хIоттаман сказуеми.	1	0	0	17.10	www.urok95.ru.
32	Церан хIоттаман сказуеми.	1	0	0	21.11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
33	Подлежащиний, церан хIоттаман сказуеминий йуккъехь тире.	1	0	0	23.11	www.desharkho.ru
34	Хандешан хIоттаман сказуеми.	1	0	0	24.11	ps95.ru/dikdosham/
35	Хандешан хIоттаман сказу-	1	0	0	28.11	www.urok95.ru.

	еми.					
36	Предложенин коьрта меженаш тӀечӀагӀйар.	1	0	0	30.11	<a href="http://ps95.ru/nohch
iyn-tezaurus/">http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
37	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0	01.12	www.desharkho.ru
38	Предложенин коьртаза меженаш.	1	0	0	05.12	ps95.ru/dikdosham/
39	Нийса кхачам.	1	0	0	07.12	www.urok95.ru.
40	Лач кхачам.	1	0	0	08.12	<a href="http://ps95.ru/nohch
iyn-tezaurus/">http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
41	Берта къастам.	1	0	0	12.12	www.desharkho.ru
42	Бертаза къастам.	1	0	0	14.12	ps95.ru/dikdosham/
43	Талламан болх.	1	1	0	15.12	www.urok95.ru.
44	Йуххедиллар.	1	0	0	19.12	<a href="http://ps95.ru/nohch
iyn-tezaurus/">http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
45	Йуххедиллар.	1	0	0	21.12	www.desharkho.ru
46	Латтам.	1	0	0	22.12	ps95.ru/dikdosham/
47	Даран суьртан латтам.	1	0	0	26.12	www.urok95.ru.
48	Бараман латтам.	1	0	0	28.12	<a href="http://ps95.ru/nohch
iyn-tezaurus/">http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
49	Меттиган латтам.	1	0	0	29.12	www.desharkho.ru
50	Хенан латтам.	1	0	0	09.01	ps95.ru/dikdosham/
51	Бахьанин латтам.	1	0	0	11.01	www.urok95.ru.
52	Галашонан латтам.	1	0	0	12.01	<a href="http://ps95.ru/nohch
iyn-tezaurus/">http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
53	Бехкаман а, дуьхьалара а латтамаш.	1	0	0	16.01	www.desharkho.ru
54	Латтаман тайпанаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0	18.01	ps95.ru/dikdosham/
55	Изложени	1	0	1	19.01	www.urok95.ru.
56	Предложенин коьртаза	1	0	0	23.01	http://ps95.ru/nohch

	меженаш тЕчІагІйар.					iyn-tezaurus/
57	ЦхъанахІоттаман предложенеш.	1	0	0	25.01	www. desharkho.ru
58	ЦхъанахІоттаман предложенийн тайпанаш.	1	0	0	26.01	ps95.ru/dikdosham/
59	Билгала-йуьхъан предложенеш.	1	0	0	30.01	www. urok95/ru.
60	Билгалза-йуьхъан предложенеш.	1	0	0	01.02	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
61	Билгала-йуьхъан, билгалза-йуьхъан предложенеш тЕчІагІйар.	1	0	0	02.02	www. desharkho.ru
62	Йукъара-йуьхъан предложенеш.	1	0	0	06.02	ps95.ru/dikdosham/
63	Йукъара-йуьхъан предложенеш тЕчІагІйар.	1	0	0	08.02	www. urok95/ru.
64	Йуьхъза предложенеш.	1	0	0	09.02	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
65	ЦІеран предложенеш.	1	0	0	13.02	www. desharkho.ru
66	Йуьхъза, цІеран предложенеш тЕчІагІйар.	1	0	0	15.02	ps95.ru/dikdosham/
67	Талламан болх. Тест №2.	1	1	0	16.02	www. urok95/ru.
68	Йуьхъззина а, йуьззина йоцу а предложенеш.	1	0	0	20.02	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
69	Чолхейаьлла цхъалхе предложени.	1	0	0	22.02	www. desharkho.ru
70	Предложенин цхъанатайпанчу меженех лаьцна йукъара кхетам.	1	0	0	27.02	ps95.ru/dikdosham/
71	Предложенин цхъанатайпанчу меженашкахь хуттургаш.	1	0	0	29.02	www. urok95/ru.
72	Цхъанатайпана а, цхъанатайпана боцу а къастамаш.	1	0	0	01.03	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
73	Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0	05.03	www. desharkho.ru
74	Талламан болх.	1	1	0	07.03	ps95.ru/dikdosham/

75	Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш. ТечIагIдар.	1	0	0	12.03	www.urok95.ru .
76	Предложенин шакъаьстинчу меженех йукъара кхетам.	1	0	0	14.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
77	Шакъаьстина къастамаш.	1	0	0	15.03	www.desharkho.ru
78	Шакъаьстина латтамаш.	1	0	0	19.03	ps95.ru/dikdosham/
79	Шакъаьстина йуххедиллар.	1	0	0	21.03	www.urok95.ru .
80	Шакъаьстина йуххедиллар. ТечIагIдар.	1	0	0	22.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
81	Хенан а, меттиган а латта-мийн дурсаш.	1	0	0	02.04	www.desharkho.ru
82	Хенан а, меттиган а латта-мийн дурсаш. ТечIагIдар.	1	0	0	04.04	ps95.ru/dikdosham/
83	ТIедерзар.	1	0	0	05.04	www.urok95.ru .
84	Йукъадало дешнаш.	1	0	0	09.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85	Йукъадалочу дешнийн тай-панаш.	1	0	0	11.04	www.desharkho.ru
86	ЙукъахIитто конструкцеш.	1	0	0	12.04	ps95.ru/dikdosham/
87	ЙукъахIитто конструкцеш. ТечIагIдар.	1	0	0	18.04	www.urok95.ru .
88	Сочинени	1	0	1	19.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
89	Предложенин меженех тера догIуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнак-хетарш.	1	0	0	23.04	www.desharkho.ru
90	ХIаь, хIан-хIа дешнаш-предложенеш. Ай-дардешнаш-предложенеш.	1	0	0	25.04	ps95.ru/dikdosham/
91	Ма-дарра а, лач а къамелах йукъара кхетам.	1	0	0	26.04	www.urok95.ru .
92	Ма-дарра къамелехь сацаран хъаьркаш.	1	0	0	30.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
93	Ма-дарра къамелехь сацаран хъаьркаш. ТечIагIдар.	1	0	0	02.05	www.desharkho.ru

94	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор.	1	0	0	03.05	ps95.ru/dikdosham/
95	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор. ТечІагІдар.	1	0	0	07.05	www. urok95/ru.
96	Цитаташ а, церан нийсай-азйар а.	1	0	0	14.05	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
97	Шеран талламан болх	1	1	0	16.05	www. desharkho.ru
98	Грамматически талларш.	1	0	0	17.05	ps95.ru/dikdosham/
99	Грамматически талларш.	1	0	0	21.05	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
КАРЛАДАККХАР (3 с.)						
100	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0	23.05	www. urok95/ru.
101	ЦхъанахІоттаман предложенин тайпанаш.	1	0	0	24.05	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
102	Предложенин цхъанатайпана меженаш.	1	0	0	28.05	www. desharkho.ru
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102				

9 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талламан белхаш	Кхолла раллин белхаш		
МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМ АШ – 3с.						
1.	Нохчийн Республицехъ нохчийн матто кхочушден гІуллакх	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
2.	Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахъ	1	0	0		www. desharkho.ru
3.	Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	1	0	0		www. urok95/ru.
КАРЛАДАККХАР – 5 с.+1с.						

4.	Иамийнарг карладаккхар. Орфографи	1	0	0		www.urok95/ru.
5.	Дешнийн цхъаьнакхетарш, церан тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
6.	Предложенин коьрта меженаш	1	0	0		www.urok95/ru.
7.	Предложенин коьртаза меженаш	1	0	0		www.urok95/ru.
8.	Предложенин шакъаьстина меженаш					
9.	Талламан болх	1	1	0		www.desharkho.ru
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А – 5 с.					
10.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар)	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11.	Къамелан г'уллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладог'ар, йешар	1	0	0		www.desharkho.ru
12.	Ладог'аран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара	1	0	0		www.urok95/ru.
13.	Йешаран кепаш: Иаморан, довзийтаран, хъажаран, лехаман	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14.	Синонимика – стилистикин бух. Фразеологически синонимаш	1	0	0		www.desharkho.ru
	ТЕКСТ – 5 с.+1с.					
15.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жам'дар)	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
16.	Изложени	1	0	1		www.desharkho.ru
17.	Къамелан функционални-ма'Инин тайпанаш (жам'дар)	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
18.	Дийцар къамелан тайпа санна	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
19.	Текстан ма'Инин анализ	1	0	0		www.desharkho.ru
20.	Текстан хаамаш хийцар	1	0	0		www.urok95/ru.

	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЪНИ ТАЙПАНАШ – 4с.					
21.	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
22.	Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23.	Талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
24.	Гуллакхан стиль	1	0	0		www. des-harkho.ru
25.	Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаьхьаллин гирсаш (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени)	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
	МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ – 59с. +8с.					
26.	Чолхечу предложенех кхетам	1	0	0		www. des-harkho.ru
27.	Чолхечу предложенех кхетам тӀечӀагӀдар	1	0	0		www. urok95/ru.
28.	Чолхе-цхьаьнакхетгачу предложенех а, цуьнан хӀоттамах а йукъара кхетам	1	0	0		www. des-harkho.ru
29.	Чолхе-цхьаьнакхетгачу предложенин дакъош вовшахтосу гирсаш	1	0	0		www. urok95/ru.
30.	Чолхе-цхьаьнакхетгачу предложенин дакъош вовшахтосу гирсаш. ТӀечӀагӀдар	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31.	Предложенин дакъошна йукъахь тайп-тайпана маӀнин уьйраш йолчу чолхе-цхьаьнакхетгачу предложенийн интонацин башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
32.	Къамелехь чолхе-цхьаьнакхетгачу предложенех пайдаэцар	1	0	0		www. des-harkho.ru
33.	Изложени	1	0	1		ps95.ru/dikdo sham/
34.	Къамелехь чолхе-цхьаьнакхетгачу предложенех пайдаэцар	1	0	0		www. urok95/ru.

35.	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени хИотторан норманаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
36.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложешкахъ сацаран хъаьркаш хИотторан норманаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
37.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложешна синтаксически анализ	1	0	0		www. des-harkho.ru
38.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложешна пунктуационни анализ	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39.	Талламан болх (Тест №1)	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
40.	Чолхе-карарчу предложенех кхетам	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
41.	Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош	1	0	0		www. des-harkho.ru
42.	Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош тIечIагIдар	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
43.	Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а	1	0	0		www. urok95/ru.
44.	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
45.	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш. тIечIагIдар	1	0	0		www. des-harkho.ru
46.	Талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
47.	Чолхе-карарчу предложенийн тайпанаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
48.	Чолхе-карара предложеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхъалхе предложеш а грамматически тера йогуш хилар	1	0	0		www. des-harkho.ru
49.	Чолхе-карара предложеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхъалхе предложеш а грамматически тера йогуш хилар. тIечIагIдар	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
50.	Къастаман тIетухучу предложешца йолу чолхе-карара предложеш	1	0	0		www. urok95/ru.
51.	Къастаман тIетухучу предложешца йолу чолхе-карара предложеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/

52.	Кхачаман тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
53.	Кхачаман тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
54.	Латтамийн тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
55.	Латтамийн тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
56.	Сочиненина кечамбар	1	0	0		www. des-harkho.ru
57.	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdo sham/
58.	Хенан тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
59.	Хенан тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
60.	Бахъанин тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61.	Бахъанин тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
62.	Іалашонан тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
63.	Бехкаман тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
64.	Бехкаман тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
65.	Талламан болх (Тест №2)	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
66.	Даран суьртан тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67.	Бараман тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
68.	Чолхе-караара предложени хĕтторан норманаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
69.	Масех тĕтухучуьнца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
70.	Масех тĕтухучуьнца йолу чолхе-караара предложенеш. ТечІагІдар	1	0	0		www. des-harkho.ru

71.	Чолхе-карарчу предложенешкахъ сацаран хъаркаш хИтторан норманаш	1	0	0		www.urok95/ru.
72.	Изложени	1	0	1		ps95.ru/dikdo sham/
73.	Чолхе-карарчу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
74.	Чолхе-карарчу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0		www.urok95/ru.
75.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар	1	0	0		www.des-harkho.ru
76.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара маЪнин йукъаметтигаш	1	0	0		www.urok95/ru.
77.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
78.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехъ пайдаэцар	1	0	0		www.des-harkho.ru
79.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогуш хилар	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
80.	Талламан болх.	1	1	0		www.urok95/ru.
81.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ цЮьмалг а, цЮьмалгаца тIадам а	1	0	0		www.des-harkho.ru
82.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ цЮьмалг а, цЮьмалгаца тIадам а	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
83.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тIедузаран маЪнашца	1	0	0		www.urok95/ru.
84.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ шитIадам	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш дуьхъалара, хенан маЪнашца	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бехкаман, тIаьхъалонан маЪнашца	1	0	0		www.urok95/ru.
87.	Хуттургаш йоцчу чолхечу	1	0	0		ps95.ru/dikdo

	предложенехь тире					sham/
88.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь тире	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
89.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0		www. des-harkho.ru
90.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0		www. urok95/ru.
91.	Сочиненина кечамбар	1	0	0		www. des-harkho.ru
92.	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdo sham/
	КАРЛАДАККАХАР – 6с. +1с.					
93.	Чолхе-цхьаьнакхетта предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94.	Чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
95.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
96.	Талламан болх	1	1	0		www. urok95/ru.
97.	Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменационни белхан дIахIоттам	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
98.	Экзаменационни белхан мах хадоран критереш	1	0	0		www. des-harkho.ru
99.	Дешаран шарахь бинчу белхан жамIдар	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		99	7	5		

Дешаран-методикин гЮ-Іамат

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 5 класс.
2. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 6 класс.
3. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 7 класс.
4. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 8 класс.
5. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 9 класс.
6. «Ас дІалур ю ПКЭ!» Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменна кечам бар. Дешаран-методически гЮ-Іамат. («Я сдам ОГЭ!» Подготовка к основному государственному экзамену по чеченскому языку. Учебно-методическое пособие). Абдуразаков Ш.И., Дашаева Л.Х., Дудаев С.А.-Х., Тутаева С.Л., Хунарикова П.А. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2021. – 192 с.
7. Тимаев А.Д., Ирезиев С-Х.С-Э., Абубакаров А.Х. Практический курс морфологии чеченского языка. – Грозный: ФГУП «Издательский комплекс «Грозненский рабочий», 2012. –176 с.
8. Эдилов. С.Э. Самукъане грамматика. 5-11 классашна дешаран пособи. (Занимательная грамматика. Учебное пособие для 5-11 классов). – Грозный: «Арфа-Пресс», 2012. – 368 с.

Методикин литература

9. Айдамирова М. А. Музейная деятельность по приобщению подрастающего поколения к культурно-историческому наследию. Учебное пособие. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 89 с.
10. Эдилов С. Э. Обучение изложению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 240 с.
11. Эдилов С. Э. Обучение сочинению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 160 с.
12. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум синтаксиса чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2012. – 302 с.
13. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2020. – 320 с.
14. Эсхаджиев Я.У. Изучение орфографии и пунктуации в школе. – Грозный: Издательство «Альфа-Пресс», 2012. – 222 с.

15. Эдилов С. Э. Нохчийн мотт а, керла технологеш а (Чеченский язык и новые технологии). – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 285 с.

Луг1аташ

16. Абдуразаков Ш.И. 1аламан совг1аташ. Русско-чеченский словарь флоры и фауны. – Грозный: ОА «ИПК «Грозненский рабочий», 2016. – 192 с.

17. Арсанукаев, А.М., Михтеева Т.И. Чеченско-русский, русско-чеченский словарь. – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2008. – 190 с.

18. Вагапов А. Д. Словарь синонимов чеченского языка. – Тбилиси: «Меридиан», 2011. – 734 с.

19. Ибрагимов Льюма. Нохчийн фразеологизмийн маъИнадаран дошам (Толковый словарь чеченских фразеологизмов). – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2004. – 128 с.

20. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

21. Умархаджиев С.М., Астемиров А.В., Асхабов Х.И., Бадаева А.С., Вагапов А.Д., Израилова Э.С., Султанов З. А. Русско-чеченский, чеченско-русский словарь компьютерной лексики. – Грозный, АН ЧР, 2017. – 238 с.

22. Халидов А.И. Словарь лингвистических терминов чеченского языка. – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2012. – 448 с.

Хаамийн дешаран ресурсаш

23. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/>

24. Образовательный портал «Чеченская электронная школа»
//URL:<https://desharkho.ru/>

25. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам
//URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru/>